

PATVIRTINTA

Klaipėdos lopšelio-darželio „Puriena“ direktoriaus
2025 m. liepos 21 d. įsakymu Nr.V-38

PRITARTA

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos
Švietimo ir sveikatos departamento
Švietimo skyriaus vedėjo
2025-07-18 įsakymu Nr. ŠVI-152

KLAIPĖDOS LOPŠELIO-DARŽELIO „PURIENA“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Klaipėdos lopšelis-darželis „Puriena“ (toliau – Įstaiga) yra neformaliojo švietimo mokykla, savivaldybės institucija, priskiriama ikimokyklinio ugdymo mokyklų tipui. Adresas: Naikupės g. 27, 93202 Klaipėda. Tel. +370 46 34 62 58, elektroninio pašto adresas puriena.klaipeda@gmail.com, interneto svetainės adresas <https://www.darzelispuriena.lt>.

2. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si). Įstaigoje ugdymas grindžiamas pagarbiu, į vaiką orientuotu požiūriu. Vaikas čia suvokiamas kaip aktyvus, smalsus, kūrybingas ir besimokantis iš patirties asmuo, turintis prigimtinį poreikį augti, pažinti, veikti ir kurti. Ugdymo(si) procese didelis dėmesys skiriamas vaikų individualumui, jų interesams, emociniam saugumui bei sėkmės patirčiai. Pedagoginėje veikloje remiamasi humanistinės pedagogikos, konstruktyvistinės ugdymo priegomis bei Reggio Emilia filosofijos principais. Humanistinis požiūris akcentuoja vaiko emocinės gerovės svarbą – vaikas auga geriausiai tuomet, kai jaučiasi saugus, priimtas, išgirstas ir vertinamas. Konstruktyvistinė samprata grindžia vaiko aktyvų mokymąsi – per patyrimą, refleksiją, sąveiką su aplinka ir bendraamžiais vaikai konstruoja savo žinias ir supratimą apie pasaulį. Reggio Emilia įkvėpta ugdymo filosofija įtvirtina vaiką kaip kūrėją ir tyrinėtoją, kuriam meninė raiška – tai viena iš esminių saviraiškos kalbų. Įstaigoje nuo 1996 metų nuosekliai plėtojamas meninis vaikų ugdymas, kuris laikomas viena svarbiausių asmenybės brandos krypčių. Įstaigos pedagogai meninį ugdymą pasirinko kaip efektyviausią būdą, padedantį vaikui įgyti gyvenimui ir ugdymuisi reikalingas kompetencijas – emocinio sąmoningumo, kūrybiškumo, bendravimo, pažinimo, saviraiškos. Vaikai skatinami laisvai reikštis per dailę, muziką, šokį, vaidybą, judesį ir gamtos pažinimą, ugdant jų kūrybinę drąsą ir pasitikėjimą savimi. Požiūris į ugdymą grindžiamas pagarbių santykių kultūra ir glaudžiu bendradarbiavimu su šeima, siekiant visapusiško vaiko augimo. Mokymasis suprantamas kaip bendras procesas, kuriame svarbios prasmingos gyvenimo patirtys ir vaiko gebėjimas atrasti žinias savarankiškai.

3. Vaikų ugdymasis sąlygojamas pamatinėmis vertybėmis:

3.1. vaiko orumas – kiekvieno vaiko vertė yra neginčijama, o jo autentiškumas ir unikalumas yra pripažįstami ir puoselėjami. Skatinama pagarba kiekvieno vaiko skirtumams ir individualumui;

3.2. vaiko gerovė – užtikrinama vaiko sveikata ir harmoningas ryšys su savimi ir aplinka, taip pat sukuriamos sąlygos saugumui ir gerovei, kurios yra svarbios vaiko vystymuisi;

3.3. saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinis potencialas yra pripažįstamas, suteikiama laisvė savitai išreikšti save. Skatinama įvairiapusė saviraiška ir sukuriamos sąlygos jos vystymuisi;

3.4. lygiavertis dalyvavimas – vaiko lygiavertiškumas ugdymo procese yra pripažįstamas, užtikrinamos maksimalios sąlygos įsitraukti į mokymosi procesą ir pašalinamos atsirandančios kliūtys;

3.5. lygiateisiškumas ir teisingumas – užtikrinamos vienodos teisės ir galimybės visiems vaikams, nesvarbu, kokia jų lytis, sveikatos būklė ar socialinė ir kultūrinė padėtis, kad jie galėtų augti ir ugdytis, stiprindami savo galias. Siekiama mažinti diskriminaciją ir atskirtį;

3.6. pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – ugdymosi aplinka grįsta atvirumu, pagarba ir empatija, kurioje įvairovė vertinama kaip turtas. Sukuriamos sąlygos vaikams natūraliai pažinti prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

3.7. bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – aplinka, skatinanti lygiavertį bendravimą, pagarba žmonių įvairovei, empatiją ir atsakomybę už save, siekiant bendrų sprendimų. Vaikai susipažįsta su teisėmis ir pareigomis, kurias turime vieni kitiems ir savo bendruomenei;

3.8. kultūrinis tapatumas – ugdoma pagarba savo šalies kultūrai, kalbai, tradicijoms ir krašto istorijai. Sukuriama aplinka, padedanti vaikui išreikšti save kaip etninės kultūros dalyvį ir kūrėją, skatinama didžiuotis savo krašto autentiškumu ir priimti kitų kultūrų savitumą.

4. Programa sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą:

4.1. žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;

4.2. saugumo poreikis – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;

4.3. draugysčių poreikis – jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge;

4.4. komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūrinium ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonės ir atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;

4.5. pažinimo džiaugsmo poreikis – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;

4.6. kūrybinės saviraiškos poreikis – tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galias per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškų, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių;

4.7. programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalios kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Dauguma Įstaigą lankančių vaikų auga palankioje socialinėje aplinkoje. Tėvai tikisi, kad jų vaikai ugdysis saugioje, emociškai palaikančioje ir kūrybiškumą skatinančioje aplinkoje, kurioje bus atliepti jų individualūs poreikiai. Įstaiga šiuos lūkesčius įgyvendina vadovaudamasis ugdymo(si) ir priežiūros vienovės, vaiko raidos dermės, žaismės, integralumo bei įtraukties principais. Įstaigos bendruomenė vertina saugią, bendruomenišką ir vaiko individualumą puoselėjančią ugdymo aplinką. Tėvai ir bendruomenės nariai tikisi, kad vaikai ugdysis aplinkoje, kurioje svarbios vertybės – pagarba, pasitikėjimas, emocinė gerovė ir bendradarbiavimas. Bendruomenė ypač palaiko Įstaigos taikomą lėtojo ugdymosi filosofiją, orientaciją į vaikų tyrinėjimą, saviraišką ir žaidimą, taip pat vertina aktyvų šeimų įtraukimą į ugdymo procesą bei darželio gyvenimą. Šie poreikiai lemia ugdymo turinio formavimą Įstaigoje, grindžiant jį žaismės, integralumo, įtraukties ir kultūrinio konteksto principais.

6. Regiono ypatumai. Įstaigos ugdymo(si) turinys grindžiamas artimiausios aplinkos pažinimu, siekiant stiprinti vaikų ryšį su savo gyvenamąja vieta, ugdyti kultūrinį sąmoningumą, socialinius gebėjimus ir ekologinę atsakomybę. Aplinkos objektai – Klaipėdos miesto savivaldybės kultūros centras Žvejų rūmai, Klaipėdos miesto sporto klubas „Viesulas“, Lietuvos paštas, Klaipėdos užimtumo tarnyba, Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos

Pempininkų padalinys su vaikų centru „Gerviukas“, Klaipėdos Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Kalnupės padalinys su vaikų centru „Ruoniukas“, Sakurų parkas, bendradarbiavimas su „Gilijos“ pradinė mokykla ir Vydūno gimnazija – tampa gyvomis ugdymo(si) erdvėmis. Juose vykdomos veiklos padeda vaikams suprasti aplinkos funkcijas, išmokti orientuotis viešojoje erdvėje, stiprina jų pasitikėjimą savimi bei skatina praktinį gyvenimo įgūdžių formavimąsi. Klaipėdos miesto kultūrinė ir gamtinė įvairovė taip pat aktyviai integruojama į ugdymą. Organizuojamos pažintinės išvykos į Kuršių nerijos nacionalinį parką, Lietuvos jūrų muziejų, Laikrodžių, Kalvystės, Pilies bei Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Prano Domšaičio galeriją, Klaipėdos universiteto botanikos sodas, Klaipėdos skulptūrų parką, lankomos Baltijos jūros ir Kuršių marių pakrantės. Šios patirtys skatina vaikų gamtos ir kultūros pažinimą per tiesioginį patyrimą, ugdo aplinkosauginį sąmoningumą, estetinį suvokimą, emocinį jautrumą, praplečia žodyną ir pasaulio pažinimo ribas. Šitaip kuriamos autentiškos ir vaikui prasmingos ugdymo(si) situacijos, kurios atliepia jo prigimtinius poreikius tyrinėti, stebėti, klausyti ir suprasti aplinkinį pasaulį – nuo savo darželio kiemo iki viso regiono kultūrinės bei gamtinės tapatybės.

7. Mokyklos savitumas. Įstaiga – vaikystei draugiška, jauki ir bendruomeniška ugdymo(si) aplinka, kurioje gerbiamas ir puoselėjamas kiekvieno vaiko individualumas, savastis bei kūrybiškumas. Nuo 1996 metų Įstaigoje kryptingai plėtojamas meninis ugdymas laikomas vienu iš veiksmingiausių būdų vaikų visapusiškai raidai skatinti. Įstaigoje integruojamos neformaliojo vaikų švietimo programos (dailės, teatro, sveikos gyvensenos, fizinio ugdymo, pažinimo ir tyrinėjimų). Per dailę, muziką, judesį ir vaidybą vaikai žaidžia, tyrinėja, kuria, išreiškia emocijas, ugdo vaizduotę, komunikacinius, socialinius ir pažintinius gebėjimus. Meninė veikla organiškai integruojama į kasdienes situacijas, žaidimus ir rutiną, todėl ugdymas tampa žaismingas, prasmingas ir artimas kiekvieno vaiko patirčiai. Įstaigoje kuriamos lanksčios, vaiko poreikius ir gebėjimus atliepiančios sąlygos, leidžiančios kiekvienam augti savu tempu, jaustis saugiai ir patirti sėkmę. Ugdymas grindžiamas pagarba vaikui, lėtojo ugdymo(si) principais, emociniu ryšiu ir bendradarbiavimu su šeima. Įstaiga išsiskiria nuosekliu patirtiniu ugdymu, integruojančiu meno, gamtos, kultūros ir kasdienio gyvenimo patirtis. Ugdymas orientuotas į vertybių formavimą, empatiją, atvirumą įvairovei ir atsakomybę – padedant vaikams augti ne tik žingeidžiais, bet ir jausmingais, kūrybiškais bei atvirais pasauliui žmonėmis.

8. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas įgyvendinti ikimokyklinio ugdymo programą (toliau – Programa). Įstaigos pedagogai yra įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą ir turi ikimokyklinio ugdymo pedagogo kvalifikaciją, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo pareiginėse nuostatose. Pedagogai nuolat tobulina savo profesines kompetencijas dalyvaudami kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose bei metodinėse veiklose. Vadovaudamiesi švietimo politikos nuostatomis ir programos gairėmis, pedagogai taiko šiuolaikines ugdymo(si) strategijas, grindžiamas vaiko iniciatyvumu, tyrinėjimu, aktyviu įsitraukimu, žaidimo pedagogika, patirtiniu mokymusi ir individualios raidos pažinimu. Ugdymo turinys planuojamas atsižvelgiant į vaiko amžių, raidos ypatumus, gebėjimus bei šeimos kultūrinį ir socialinį kontekstą, taip užtikrinant ugdymo(si) diferencijavimą ir individualizavimą. Pedagogai, atliepdami savo profesines pareigas, kuria vaikui saugią, psichologiškai palaikančią ir įtraukią aplinką, kurioje skatinamas kūrybiškumas, saviraiška, savarankiškumas ir socialinė sąveika. Jie nuosekliai stebi vaikų pasiekimus, fiksuoja jų pažangą, reflektuoja ugdymo procesą ir pritaiko pedagoginius sprendimus pagal kiekvieno vaiko poreikius. Mokytojai taip pat aktyviai bendradarbiauja su švietimo pagalbos specialistais, ugdytinių tėvais (globėjais), vietos bendruomene, taip įgyvendindami tarpinstitucinės partnerystės principus, kaip numatyta švietimo politikos dokumentuose. Mokytojų profesinė refleksija, komandinis darbas, veiklos analizė ir gebėjimas taikyti naujausias edukacines žinias lemia aukštą ugdymo(si) kokybę bei darnų, visapusišką vaiko ugdymąsi.

9. Programa parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų gairių patvirtinimo“ bei teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

10. Programa parengta vadovaujantis svarbiausiais ikimokyklinio ugdymo principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę:

10.1. žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;

10.2. vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

10.3. įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;

10.4. integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;

10.5. lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui;

10.6. kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasingumo;

10.7. šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų;

10.8. vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;

10.9. reflektivaus ugdymo(si) principas. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmis atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsvaisto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);

10.10. sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;

10.11. ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si).

III SKYRIUS TIKSLAI, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

11. Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

12. Uždaviniai:

12.1. kūrybingas: kurti žaismingas, kūrybai palankias situacijas, kurios skatintų vaiką tyrinėti, improvizuoti, eksperimentuoti su įvairiomis medžiagomis, raiškos priemonėmis ir idėjomis, laisvai reikštis menine, vaizdine, judesio ar garsine kalba, taip stiprinant vaiko pasitikėjimą savo kūrybine galia ir individualumu;

12.2. sėkmingai besimokantis: kurti nuoseklų ir įtraukiantį ugdymo(si) procesą, skatinti vaiką aktyviai tyrinėti aplinką, dalyvauti kasdieniuose veiksmuose ir žaidimuose, įgyti naujų žinių bei įgūdžių, užtikrinant saugų emocinį ryšį ir bendradarbiavimą su šeima bei mokykla;

12.3. lanksčiai mąstantis: skatinti vaiką tyrinėti aplinką įvairiais būdais, atpažinti skirtingas kultūrines, gamtines, socialines raiškas, lanksčiai taikyti žinias naujose situacijose, ieškoti alternatyvių sprendimų, kelti klausimus, eksperimentuoti ir kritiškai mąstyti, ugdantis pagarbą įvairovei bei atsakomybę už savo veiksmus;

12.4. komunikabilus: kartu su vaiku kurti kontekstus ir palaikyti sąlygas, kurios skatintų vaiko žodinės ir nežodinės kalbos raišką, leistų praktikuoti įvairius kalbinius gebėjimus bei formuotų teigiamą nuostatą kalbos ir jos formų įvairovei;

12.5. pasitikintis: kurti sąlygas, atliepiančias vaiko raidos poreikius ir patirtį, padedančias vaikui pažinti save kaip bendruomenės narį, išbandyti socialinius vaidmenis, išreikšti savo nuomonę, priimti sprendimus, įveikti iššūkius, taip stiprinant pasitikėjimą savimi ir savo galiomis veikti bendruomenėje;

12.6. besirūpinantis savimi ir kitais: kurti kartu su vaiku kontekstus ir palaikyti sąlygas, padedančias vaikui apmąstyti savo patirtis, atpažinti ir įvardyti emocijas, ugdytis sveikatai palankius įpročius, reflektuoti savo veiklas bei jų poveikį sau ir kitiems, drauge ieškoti sprendimų, kaip stiprinti savo ir bendruomenės gerovę;

12.7. jautrus socialinei ir kultūrinei įvairovei: kurti įtraukius ugdymosi kontekstus, kuriuose vaikas patirtų priklausymo bendruomenei jausmą, mokytųsi priimti kitoniškumą, suprasti skirtingus socialinius ir kultūrinius patyrimus, bendradarbiauti, padėti ir drauge spręsti kasdienės situacijas, patirdamas pagarbą, paramą ir sėkmę.

13. Pasiekimų sritys:

13.1. kasdieniai gyvenimo įgūdžiai – asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai; saugaus elgesio įgūdžiai;

13.2. fizinis aktyvumas – stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko ypatybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija;

13.3. emocijų suvokimas ir raiška – savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas; kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas;

13.4. savireguliacija ir savikontrolė – gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti; savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių;

13.5. savivoka ir savigarba – savo kūno pažinimas; asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas; bendrystės su šeima ir grupe jausmas; kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas;

13.6. santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais – gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais ir suaugusiaisiais; gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus; gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti, gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo;

13.7. aplinkos pažinimas – socialinės ir kultūrinės aplinkos pažinimas; gamtinės aplinkos pažinimas; pagarba gyvybei ir aplinkai;

13.8. matematinis mąstymas – skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis; mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas; geometrinių modelių pažinimas;

13.9. skaitmeninis sumanumas – gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones; elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas; saugus naudojimas išmaniaisiais įrenginiais; veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti;

13.10. kalbų supratimas – gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą bei reaguoti į nežodinę raišką; gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine,

žodine) perteikiamas prasmės; domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais; gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus;

13.11. kalbinė raiška – gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį; gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones; gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis;

13.12. estetiškas suvokimas – nusiteikimas estetiškiems potyriams ir džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta; jautrumas meno raiškos ir kitokios kūrybos įvairovei; jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais;

13.13. meninė raiška – tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas; raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais; menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas;

13.14. kūrybiškumas – kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas; kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas); savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas;

13.15. tyrinėjimas – domėjimasis, eksperimentavimas, gebėjimas kelti klausimus, numatyti; gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones; gebėjimas atliepti, apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus;

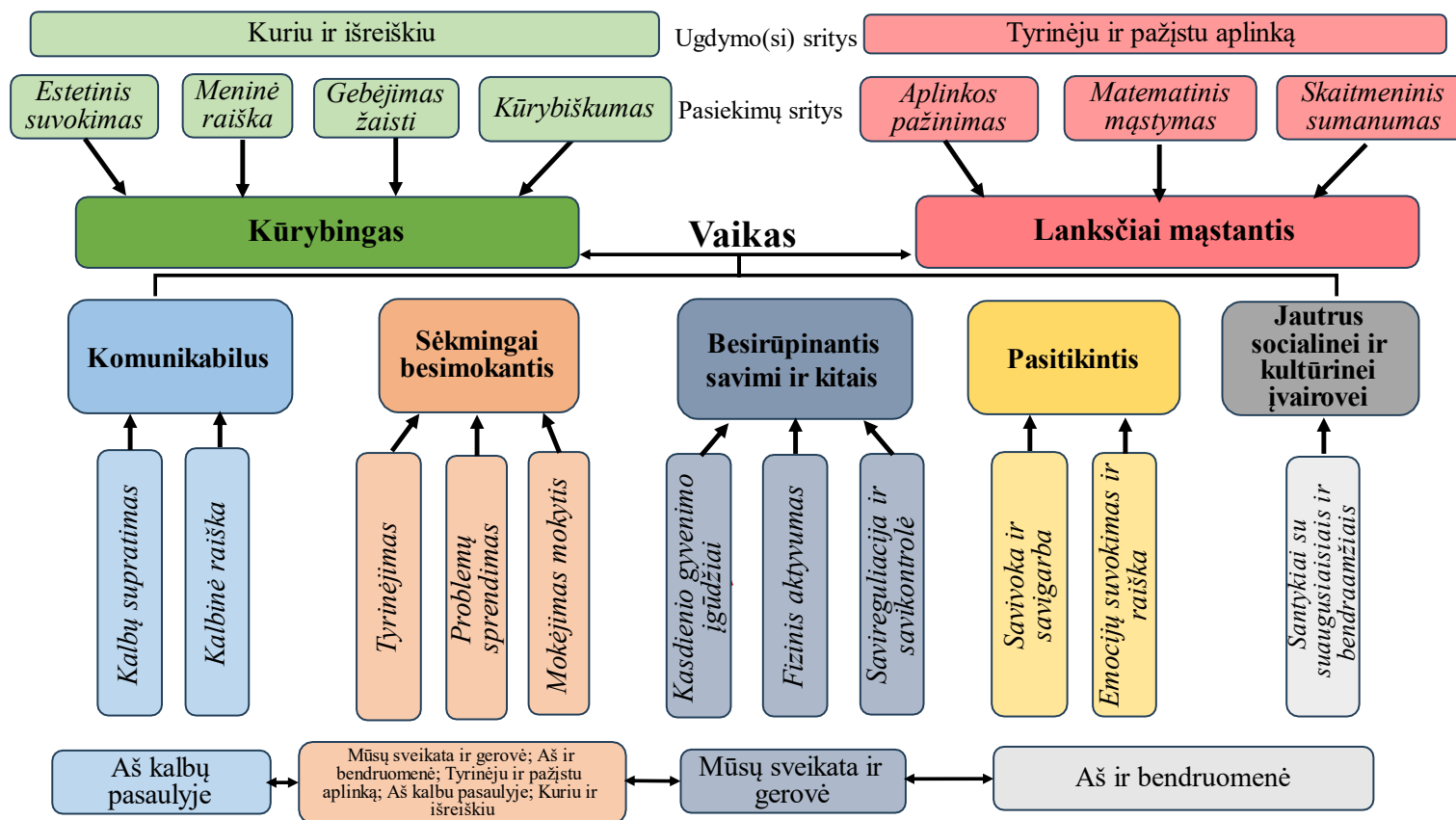
13.16. problemų sprendimas – gebėjimas atpažinti problemą; gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti; gebėjimas atsižvelgti į savo sprendimo pasekmes;

13.17. gebėjimas žaisti – gebėjimas žaidime laikytis priimto vaidmens; gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais; gebėjimas organizuoti žaidimo erdvę; gebėjimas kurti žaidimo siužetą;

13.18. mokėjimas mokytis – gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą; pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą; gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą bei koreguoti procesą; gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatą.

IV SKYRIUS UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

14. Ugdymo turinio įgyvendinimo aspektai. Ugdymo turinys dėliojamas pagal pasiekimų žingsnius. Pasiekimai į grupes jungiami pagal tikslė numatytas vaiko galias (žr. 1 pav.).

1 pav. Klaipėdos lopšelio-darželio „Puriena“ ikimokyklinio ugdymo programos modelis

14.1. AUGINAMA VAIKO GALIA: KŪRYBINGAS

14.1.1. Pasiekimų sritis – estetinis suvokimas.	
Vertybinių nuostata. Domisi, gėrėsi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.	
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	
Pasiekimų srities dėmenys: nusiteikimas estetiškai patirti ir džiaugtis aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei; jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Ramiai jaučiasi pažįstamoje, kūdikiams įrengtoje darnioje aplinkoje. Reaguoja ir trumpam sutelkia dėmesį, kai yra emocingai kalbinamas, kai mato įvairias mimikas, judesius, įvairių spalvų ir formų daiktus, kai girdi muzikos garsus. Judesiais, krykštavimu parodo, kad girdi pažįstamą melodiją, mato pažįstamą žmogų, žaislą, paveikslą.</p> <p>2-asis žingsnis. Atviras naujiems patyrimams, džiaugiasi įsitraukęs į naujas raiškos formas. Skirtingai reaguoja į gamtos ir žmogaus sukurtus objektus bei reiškinius, intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytą judesio raišką, vaidinimo veikėjų, dailės kūrinius, gamtos objektus ir reiškinius, jais stebisi.</p> <p>3-asis žingsnis. Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.</p>	<p>Džiaugsmingai reaguoja į spalvas, formas ir muziką – guguoja, šypsosi, susidomi. Instinktyviai juda pagal ritmą – linguoja, šokinėja, mojuoja. Emocijas išreiškia per judesį, gestus ar garsus meninių veiklų metu. Sutelktai stebi spalvingus ar judančius vaizdus, garsus ir žmonių veiksmus. Mėgsta liesti įvairius paviršius, tyrinėti tekstūras ir spalvas. Patiria džiaugsmą kurdamas – piešia pirštais, žaidžia su dažais, eksperimentuoja. Domisi aplinkos garsais, sieja juos su savo balsais. Muziką pasitelkia emociškai savijautai – nusiraminti ar džiugesio išraiškai. Stebi objektus, patraukiančius vizualinėmis savybėmis. Spontaniškai tyrinėja menines priemones ir jas kūrybiškai naudoja. Stebi ir mėgdžioja šokantį, piešiantį suaugusįjį ar kitą vaiką. Domisi iliustruotomis knygelėmis, liečia jas, varto, reaguoja balsu. Džiaugiasi spalvingais vaizdais, piešiniais, apranga, gėlėmis. Pasirodo emocinis jautrumas – nusiramina ar nuliūsta klausydamas lėtos muzikos, juokiasi per linksmą vaidinimą. Stebi kitų kūrybą, bando ją mėgdžioti. Reaguoja į gražius, ryškius, įdomios formos ar skambesio objektus. Pradedama domėtis savo ir kitų menine raiška. Kartodamas judesius, juos tobulina ir siekia socialinio atsako. Įsitraukia į muzikinius žaidimus, mėgdžioja vokalinę raišką, atkartoja ritmus. Kuria spontaniškas dainas, atpažįsta muzikos savybes (garsumas, aukštis, nuotaika). Aplinką ir muzikinį pasaulį pažįsta per lopšines, skaičiuotes, žaidimus. Kaupia vaizdinius iš meno kūrinių ir gamtos objektų, eksperimentuoja su jų savybėmis. Reaguoja į girdėtą dainą ar muzikos kūrinių – suklysta, mojuoja, šypsosi. Parodo, kas patiko – linkteli, sako „taip“, juokiasi, ploja ar šūkcioja. Atsimena malonius estetiškai išgyvenimus ir juos pakartoja (pvz. daina, knyga). Emociškai reaguoja į jam patikusius vaizdus, garsus, kūrybos procesą. Prisiminęs malonią kūrybinę patirtį, ją pakartoja ar parodo kitiems. Moka parodyti, kas jam patiko</p>

	– gestais, mimika ar garsais. Paskatintas mokytojo, pajaučia, atliepia, vertina ir džiaugiasi savo bei kitų kūryba. Veikia savo tempu, pasakoja apie savo keverzones ir terliones. Stebi ir reaguoja į mokytojo susižavėjiną aplinkos objektais.
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Džiaugiasi, gėrisi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia, su nuostaba stebi gamtos ir aplinkos grožį. Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas įvairaus pobūdžio meno kūrinius, natūraliai priima stilių ir žanrų įvairovę. Atkreipia dėmesį į kūrinių ypatumus: spalvų, judesių, garsų įvairovę, muzikos, šokio nuotaiką. Pasako savo išpūdžius, nuomonę apie išklaustyta muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius; pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p> <p>5-asis žingsnis. Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais. Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Demonstruoja savitą estetinį skonį. Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais.</p> <p>6-asis žingsnis. Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.</p>	<p>Džiaugiasi dalyvaudamas meninėse veiklose – šoka, dainuoja, vaidina, piešia. Mėgaujasi muzikavimu, vaidyba, šokiu, deklamavimu ir dailės veiklomis. Prašo pakartoti patikusius kūrinius, dainas, šokius, ratelius. Stengiasi kuo gražiau atlikti kūrybines užduotis su įsijautimu. Gėrisi savo kūryba – rodo, pasirašo vardą, eksponuoja. Atpažįsta ir reaguoja į jam patrauklius garsus, spalvas, vaizdus. Patiria malonumą dalyvaudamas meninėse veiklose. Jaučia pasitenkinimą kurdamas ir siekia pakartoti jam patikusią veiklą. Tyrinėja savo kūno judesius, lavina motoriką ir kūrybiškumą. Šokdami derina judesį su ritmu, kuria choreografiją, ugdo estetikos pajautą. Dalyvauja kūrybiniuose šokio žaidimuose, susipažįsta su kultūromis ir scenos etiketą. Tyrinėja garsus ir muziką, kuria ir patiria bendrumo jausmą. Susipažįsta su teatro raiškos formomis, improvizuoja ir plėtoja kūrybiškumą. Piešdami išreiškia savo emocijas ir pasaulio matymą, lavina kūrybiškumą. Klausosi įvairių muzikos stilių ir kultūrų, plečia muzikinę aplinką ir estetikos pojūtį. Plėtoja dainų ir skanduočių repertuarą, atskiria garsų panašumus ir skirtumus, atpažįsta melodijas. Tyrinėja garsų pasaulį balsu, instrumentais ir daiktais, lygina ir apibūdina garsus. Kuria ir modeliuoja dvimate ir trimatę figūras iš įvairių medžiagų (lipdydami, konstruodami objektus). Džiaugiasi kurdami figūras ir kompozicijas iš įprastų ir netikėtų priemonių bei medžiagų. Tyrinėja judėjimo įvairovę, tempą, ritmą ir erdvę, susieja judesius su šokio elementais. Šokdami eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais ir siužetais, generuoja idėjas kūrybai. Supranta šokio kompoziciją, stebi kitus ir derina šokį su kitais menais. Reaguoja į kontrastingus meninius kūrinius, muziką, vaizdus ir aplinką. Pastebi ir įvardija gražias detales – veikėjų bruožus, spalvas, emocijas, nuotaiką. Vertina meninę kūrybą, teikia komplimentus, pasako pastabas. Krišškai vertina išvaizdą, tvarką, aprangą, puošia aplinką. Pastebi kūrybos įvairovę – stilius, medžiagas, spalvas. Jautriai vertina savo ir kitų kūrybą, išreiškia susidomėjimą. Eksperimentuoja su skirtingomis priemonėmis ir technikomis, suvokia kūrybos įvairovę. Tyrinėja muzikos, šokio, teatro ir vizualaus meno estetiką, gerina suvokimą ir vertingumą. Pasirenka mėgstamas meninės raiškos sritis ir formas. Patiria teatro meno reiškinius,</p>

	<p>dalyvauja spektakliuose ir dalinasi patirtimi. Dalyvauja improvizuotose teatro veiklose su suaugusiais. Įvertina ir atlieka muziką, renkasi patinkančius kūrinius. Klausosi muzikos įrašų ir gyvos muzikos, susipažįsta su elgesio normomis. Gaunamas vizualus ir pirmųjų meninių sąvokų žodynas komentaruose apie spalvas, formas ir estetinius potyrius. Lanko meno galerijas, parodas, muziejus ir žiūri kokybišką animaciją, patirdami įvairius meno stilius. Aptaria ir vertina savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų kūrybą. Kūrybiniai žaidimai su vaidybos elementais, naudojant kūno judesius, mimiką, balso intonacijas. Improvizuoja vaidybą pagal literatūros, muzikos ir kitų kūrinių temas. Pasakoja apie įspūdžius iš muzikos, šokio, dailės ir vaidinimo. Apibūdina, ką jautė kūrybos metu ir argumentuoja savo nuomonę. Emociškai reaguoja į kūrybinius procesus, išreiškia jausmus. Dalijasi įspūdžiais po spektaklių, koncertų ir parodų. Mėgdžioja veikėjų intonacijas, frazes žaidimuose. Reflektuoja apie savo kūrybą, dalinasi įspūdžiais su kitais.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: kūrybinių dialogų, universalus dizaino mokymuisi, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės, žaismės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, judraus patirtinio ugdymosi, realių ir virtualių aplinkų.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: siūlo priemones, inicijuoja veiklas, kuria aplinką, palaiko, paskatina, drąsina, pastebi, pozityviai reaguoja, taiko aktyvius metodus, teikia grįžtamąjį ryšį, skatina stebėti, analizuoti, aptarti, grožėtis.</p> <p>Strategijos: grindžiama vaikų ir mokytojo kūrybinėmis sąveikomis, ugdymosi kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo.</p> <p>Metodai, būdai: žaidimas, vaizdinis-girdimasis, vaizdinis-kontrastinis, vaizdinis-regimasis (muzikos klausymui, muzikos instrumentų demonstravimui), žodinis, praktinis, stebėjimas, eksperimentavimas, tyrinėjimas, imitavimas, lyginimas, analizavimas, bandymas, interpretacija, kūrybiniai projektai, refleksija, IKT taikymas, išvykos ir kt.</p>	
14.1.2. Pasiekimų sritis – meninė raiška.	
Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.	
Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, įspūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.	
Pasiekimų srities dėmenys: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas; raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais; menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
Dailė	
1–3 metai	

<p>1-asis žingsnis. Emocingai reaguoja, ima, apžiūrinėja ir kitaip tyrinėja jam patrauklius kontrastingus, ryškius objektus, skirtingos faktūros paviršius.</p> <p>2-asis žingsnis. Noriai čiumpa įvairias vizualinės raiškos priemones: rašiklius, tešlą, dažus ir pan. Atkreipia dėmesį į pėdsakus, kuriuos palieka spontaniškai veikdamas su priemonėmis ir medžiagomis. Žaidžia grafinės raiškos priemonėmis, išgaudamas skirtingus pėdsakus: taškus, įvairių krypčių brūkšnius, linijas.</p> <p>3-iasis žingsnis. Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išaugtus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmis, sava kalba. Pradedą rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas.</p>	<p>Stebi ir tyrinėja aplinkos objektus, jų formas, spalvas, šviesą bei mokytojo emocinę reakciją į juos. Liečia, žaidžia ir tyrinėja daiktus, spalvas, šviesą, formas bei atranda grožį aplinkoje. Spontaniškai tyrinėja vizualines priemones – teplioja, spaudo, liečia, pastebi tekstūras ir pėdsakus. Žaidžia su dvimačiais ir trimačiais objektais, tyrinėja jų formas, erdvę ir vizualinės raiškos galimybes. Supranta, kad rankos judesys palieka pėdsaką. Gerėjant motorikai, vis tiksliau valdo judesius, kuria įvairesnes linijas ir formas. Veikia savo tempu, pagal savo norus ir galias. Bando pasakoti apie savo keverzones ir terliones.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Noriai, drąsiai išbando naujas vizualinės raiškos priemones, medžiagas, jas tyrinėja. Grafiškai pavaizduoja skirtingas linijas (storas, plonas, vingiuotas ir pan.), skirtingo dydžio dėmes, formas. Pradedą kurti objektų vaizdus. Komentuoja savo ar kitų sukurtus grafinius ir erdvinius kūrinius, tai, ką sukūrė, papildo pasakojimu. Turi savo mėgstamas priemones, spalvas, kurioms teikia pirmenybę.</p> <p>5-asis žingsnis. Tyrinėja skirtingų technikų naudojimo vienam kūrybiniam darbui sukurti galimybes: tapo, piešia, aplikuoja, lipdo, konstruoja ar pan. Pradedą planuoti kūrybinį procesą: pasirenka norimas priemones, medžiagas, numato proceso eigą, kurią veikdamas gali keisti. Piešia, tapo, modeliuoja, lipdo erdvinius kūrinius, jungia skirtingas formas į bendrą objektą. Išbando skaitmenines programėles kaip kūrybos įrankį (piešti, fotografuoti). Pastebi ir komentuoja kitų kūrybą, vartoja</p>	<p>Stebi ir lygina aplinkas, meno kūrinius, filmus, atpažįsta stilius ir žanrus. Tyrinėja grafikos ir spalvų priemones, pradedą piešti, lavina raišką. Piešia įvairiomis priemonėmis, išbando grafikos ir mišrias technikas. Eksperimentuoja su spalvomis, savarankiškai kuria ir užbaigia darbus. Savarankiškai renkasi priemones ir technikas, kuria originalius, detalius darbus. Lipdo, konstruoja dvimačius ir trimačius objektus iš įvairių medžiagų, kuria vis sudėtingesnius kūrinius. Plečia vizualinį ir meninį žodyną – mokosi įvardinti spalvas, formas, vaizdus ir patiriamas emocijas. Stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų, profesionalių menininkų sukurtais kūrniais (grafikos ir tapybos darbais, fotografijomis ir kt.).</p>

<p>paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas dailės sąvokas. Grožisi savo ir kitų kūriniais, savaip perkelia matytas vizualias idėjas į savo kūrybą.</p> <p>6-asis žingsnis. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (grotažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti; įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus naudodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotuoja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.</p>	
Muzika	
1-3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Intuityviai domisi, tyrinėja garsų pasaulį balsu, aplinkoje esančiais daiktais, instrumentais. Dairosi, ieškodamas garso šaltinio, reaguoja į garso aukščio skirtumus, trumpam sutelkia dėmesį į aplinkoje skambančią muziką. Gestais ir čiaušėjimu reaguoja į lopšines, žaidimus su judesiais, ritminius ir melodinius darinius. Imituoja suaugusiųjų vokalizavimą, ypač ilgus garsus. Ritmiškai linguoja, supasi, ploja, krato barškučius ir skambaliukus.</p> <p>2-asis žingsnis. Čiauška nereguliais ritmo dariniais, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, sutelkia dėmesį į muzikos ir aplinkos garsus, juos mėgdžioja. Imituoja kai kuriuos pažįstamus melodinius ir ritminius darinius. Atkartoja dainų fragmentus, ypač pasikartojančius žodžius ar frazių pabaigas; praktikuoja savos kūrybos spontanišką „arioso“ dainavimą,</p>	<p>Instinktyviai domisi aplinka, garsais, bando suprasti aplinkos ir savo muzikinio čiaušėjimo sąsajas. Mėgdžioja aplinkos garsus, sutelkia dėmesį į aplinką, pradeda suvokti struktūrą. Mokosi vis tiksliau suvokti, imituoti ir atskirti ritminius bei melodinius darinius. Čiauška, krykštuoja, guguoja, skleidžia kitokius garsus, iš kurių vėliau atsiranda dainuojamasis balsas. Tyrinėja ir išbando garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais. Atkartoja ritmą ir tonus, derina skandavimą su judesiu, supranta kvėpavimo svarbą. Susitelkia į dainavimą, derina jį su kvėpavimu ir judesiais. Mėgdžioja suaugusiųjų, ištraukia į muzikinius žaidimus, domisi muzika. Dainuoja, skanduoja, ritmiškai atlieka eilėraščius. Pažįsta aplinką per liaudies kūrybą, mokosi judėti ir skanduoti savarankiškai. Atkartoja dainas ir spontaniškai kuria savas. Lavina motoriką naudodamas kūno perkusiją. Groja pagal ritmą ir atkuria trumpus ritmus instrumentais. Patiria ir įvardina muzikos sąvokas (aukštai – žemai; garsiai – tyliai; ilgas – trumpas; tas pats – skirtingas; linksmas – liūdnas), ruošiasi suprasti, atlikti</p>

<p>kuriame yra reguliaraus ritmo pulso požymių. Dėmesingai klauso trumpų muzikos kūrinių ir reaguoja judesiu, ritmiškai ploja, trepsi, pagroja mušamaisiais instrumentais.</p> <p>3-iasis žingsnis. Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; paskatintas kūnu išgauna garsus, išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos. Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Spontaniškai dainuoja „arioso“ dainas, kuriose platesnis diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išmoktų dainų. Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. Juda (su priemonėmis ir be jų) klausydamas ir kurdamas. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius. Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmi – liūdnei). Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje.</p>	<p>ir grožėtis muzika. Plečia savo muzikinį žodyną, girdėdami įvairias dermes ir intonacinius bei ritminius darinius aplinkoje.</p>
4-6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Aiškiai skiria kalbėjimą nuo dainavimo, tyrinėja savo balso galimybes. Tyrinėja įvairesnius garso išgavimo būdus pasitelkdamas kūno perkusiją, gamtos medžiagas, muzikos instrumentus ir kitus daiktus; skanduoja, ploja, išbando sudėtingesnius judesius. Individualiai ir su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas dažniausiai tiksliai intonuodamas. Improvizuoja vokales melodijas, įgaunančias struktūrinių muzikos savybių. Instrumentais ar kūno perkusija groja nustatytu pulsu ir pakartoja trumpus ritminius bei melodinius darinius. Judesį derina su dainavimu, ritmišku skandavimu, judesiais atliepia muzikos nuotaiką, tempą ir stilių. Dėmesingai</p>	<p>Tyrinėja ir išbando garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoj esančiais daiktais. Lygina, apibūdina, kategorizuoja tuos garsus. Plečia repertuarą, atpažįsta melodijas, rodo jų slinkti, lavina kvėpavimą ir dainuoja ritmingai. Lavina motoriką per kūno perkusiją (muša, krato, trina ir pan.). Groja pagal pulsą, atkartoja ritmus instrumentais. Improvizuoja jungdamas muzikos elementus – ritmą, melodiją, tempą ir kt. Klausosi įvairios muzikos, reaguoja piešimu, judesiu, perkusija ar instrumentais. Išmoksta vertinti, įsiklausyti, atlikti muziką ir renkasi, kas jam patinka. Plečia muzikinį žodyną, girdėdami įvairias dermes ir intonacinius bei ritminius derinius aplinkoje. Klausosi muzikos įrašų ir gyvos muzikos tiek mokykloje, tiek už jos ribų, susipažįsta su muzikos klausymo ir dalyvavimo socialinėmis elgesio normomis.</p>

klausosi platesnio muzikinio repertuaro. Padedamas fiksuoja savo muzikines kūrybines idėjas grafiniais piešiniais. Keliais žodžiais aiškina muzikos reiškinius (melodija, pritarimas, tempas, nuotaika ir pan.), atskiria, ar garsai, dariniai ir melodijos yra tokios pačios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtą muziką. Teikia pirmenybę kai kuriems muzikos kūriniais, mėgaujasi muzikavimu, pradeda laikytis muzikos klausymo, dalyvavimo koncertuose, projektuose taisyklių.

5-asis žingsnis. Žaisdamas, tyrinėdamas skiria ir palygina vokalinėje bei instrumentinėje muzikoje naudojamus kontrastus (aukštai – žemai, garsiai – tyliai, ilgas – trumpas, linksmas – liūdnas). Tyrinėja tembrus, kuriuos išgauna įvairesniais muzikos instrumentais ir kūno perkusija. Atlieka įvairių dainų repertuarą. Dažniausiai taisyklingai intonuoja garso aukštį, taisyklingiau artikuliuoja, pradeda valdyti kvėpavimą. Atsako dainuodamas aidu. Judesiu parodo ritmo ir melodijos ypatumus (garso trukmę, garsumą, aukštį, melodijos slinktį ir kontūrą, ritmo pulsą). Veiklos metu spontaniškai improvizuoja balsu. Instrumentais ar kitomis garsą skleidžiančiomis priemonėmis išreiškia idėjas ar nuotaikas, kuria ir atlieka pritarimus eilėms, smulkiajai tautosakai, muzikos įrašui ar gyvai skambančiai muzikai. Fiksuoja savo kūrybines idėjas grafiniais simboliais. Vartoja kai kurias dažnai girdimas ir jam suprantamas muzikines sąvokas, pagal kriterijus atranda akivaizdžius muzikos kūrinių panašumus ir skirtumus. Pavadina keletą muzikos instrumentų, atpažįsta kai kuriuos tembrus. Muzikuodamas su kitais vaikais klausosi, kaip jo indėlis dera su kitais. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius apie klausomus kūrinius ar atlikimą. Pasiūlo, kaip savo mokykloje ar už jos ribų panaudoti patirtas ar sukurtas muzikines idėjas.

6-asis žingsnis. Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina,

<p>apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais. Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja, išiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus. Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Išklauses muzikos kūrinių trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus, aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. Dalinasi įspūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką.</p>	
Šokis	
1-3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Drąsiai tyrinėja erdvę, juda natūraliai ir spontaniškai, reaguoja į suaugusiojo judesius ir bando juos imituoti. Išgirdęs muziką instinktyviai laisvai juda: siūbuoja, tūpčioja, judesiu išreiškia savo emocijas.</p> <p>2-asis žingsnis. Tyrinėja judėjimo kryptis, atlieka keletą skirtingų judesių stovėdamas vietoje, persikeldamas erdvėje; šoka naudodamas priemones. Atliepdamas muzikos ritmą ar tempą, spontaniškai improvizuoja rankų, kojų ir kitų kūno dalių judesiais. Mėgdžioja matytus ir patirtus žaidinimų judesius, atlieka ritmiškus, į šoki panašius judesius, derina dviejų natūralių judesių seką (bėga, sustoja; linguoja, mojuoja).</p>	<p>Juda natūraliai, džiaugsmingai, judesys yra spontaniškas, neturintis struktūros. Judesio kalba išreiškia savo mintis ir emocijas, pasaulį pažįstą per fizinę ir jutiminę patirtį. Pradedą judėti – šliaužti, ropoti, vaikščioti. Vysto erdvės suvokimą – kryptį, judėjimo kelią. Mokosi suvokti savo asmeninę erdvę, santykius su kitais, judančiais toje pačioje erdvėje. Suvokia laiko trukmę, supranta judėjimo tempą – juda greitai arba lėtai, jaučia ritmą, instinktyviai šokinėja pagal tolygų ritmą. Judesio kalba išreiškia savo mintis ir emocijas, pasaulį pažįstą per fizinę ir jutiminę patirtį.</p>

<p>Pasirenka patinkančius judėjimo būdus; judesiu pradeda vaizduoti gyvūnus; stebi kitus ir pradeda šokti kartu su jais.</p> <p>3-iasis žingsnis. Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves. Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyta kryptimi koordinuotai judėti su kitais. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas. Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais.</p>	
4-6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Tyrinėja šokio tempą, ritmą, judesių derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Bando išreikšti judėjimui būdingas savybes: tėkmę (tęstinė, pulsuojanti), erdvę (asmeninė ir bendra), svorį (sunkiai, lengvai), laiką (greitai, lėtai). Išbando naujus šokio judesius: šokinėja abiem kojomis, šuoliuoja pristatomuoju žingsniu (galopu), šokuoja keisdamas kojas. Juda rateliu dešinėn ar kairėn, pirmyn, atgal, įsivaizduojama linija. Šoka ritmiškai, reaguoja į muzikos pasikeitimus, šokdamas valdo savo kūną. Improvizuodamas panaudoja atrastus naujus judėjimo būdus; kuria ir prisimena savo sukurtą trijų keturių natūralių judesių sekos šokį. Laikosi sutartų šokio kultūros taisyklių. Kalba apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. Derina šokio kalbą su kitais raiškos būdais.</p> <p>5-asis žingsnis. Tyrinėja ir atranda naujus judesių derinius, padedančius išreikšti judėjimui būdingas savybes; generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui, atranda naujas savo kūno judėjimo galimybes. Šoka sukamuosius ratelius poroje. Šokdamas išlaiko pusiausvyrą, reguliarų ir gilų kvėpavimą. Kuria šokio kompozicijas iš penkių šešių skambančiai muzikai</p>	<p>Tyrinėja tempą, ritmą, dinamiką ir erdvę, susipažįsta su judėjimo įvairove. Mėgaujasi įvairiais judesiais, patiria judesių elementus ir jų derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Šokdamas tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, fizinėmis medžiagomis ir siužetais, generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui. Išlaisvina kūno koordinaciją ir plastiškumą, pradeda judėti erdvėje įsivaizduojama vingiuota linija, mokosi koordinuoti savo kūną. Naudoja laisvus tekamuosius judesius, kurie padeda kontroliuoti kūno energiją ir įtampą. Mokosi valdyti savo kūną, judėti ta pačia puse, išlaikyti pusiausvyrą, demonstruoti lankstumą, reguliarų, gilų kvėpavimą. Spontaniškus judesius keičia į sąmoningai struktūruotą judesių seką ir judesys tampa šokiu. Supranta šokio kompoziciją (šokio žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę). Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus vietoje ir persikeliant erdvėje (pavyzdžiui, šuoliukai, pritūpimai, sukiniai, paprasti žingsneliai). Dalyvaudami kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, perpranta etiketo ir scenos kultūros taisykles. Šokdamas susipažįsta su įvairiomis kultūromis, jas patiria, atranda skirtingus mokymosi būdus (šokti vienam, šokti poroje, šokti ratelyje ir kt.). Stebi kitus, derina šokio meną su kitais menais ir kalba, nusako šokio tempą, nuotaiką.</p>

<p>tinkamų judesių, derindamas judesius stovint vietoje ir keičiant padėtį erdvėje. Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus. Paaiškina sutartas šokio kultūros taisykles, reiškia nuomonę apie savo ir kitų vaikų pasirodymą.</p> <p>6-asis žingsnis. Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius. Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiui būdingas ypatybes. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurto šokio eigą. Apibūdina savo atlikto, sukurto ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šoki savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų.</p>	
Teatras	
2-3 metai	
<p>2-asis žingsnis. Žaisdamas reiškia poreikius ir skirtingas nuotaikas, tyrinėja savo kūno ir balso galimybes.</p> <p>3-iasis žingsnis. Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones.</p>	<p>Spontaniškai judėdami ir sąveikaudami su aplinka ima pažinti savo kūno galimybes, liedsdami „atranda“ savo ir kitų kūno dalis. Suaugusiems žaidinant, instinktyvūs ir spontaniški judesiai darosi vis tikslingesni ir pasikartojantys. Tikslingiau kartoja labiausiai pasisekusius judesius, ima jais žaisti, manipuliuoti, siekdamai socialinio atsako. Kuria bendravimo „kalbą“ su suaugusiais. Žaidinimų metu pažįsta savo kūno ribas ir galimybes, veido, balso išraiškumą, išmoksta inicijuoti ir palaikyti socialines sąveikas. Iš režisūrinių žaidimų pereina prie vaidmenų žaidimų, atkurdami kasdienes situacijas ir vaidmenis. Žaidimų metu atkuria situacijas pasitelkdamas judesius, veido mimikas, balso intonacijas bei atitinkamas priemones.</p>
4-6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaidmenų žaidimų metu tyrinėja pažįstamas socialines situacijas, girdėtų pasakų epizodus, sąmoningai pasirenka patrauklius vaidmenis. Kurdamas vaidmenį naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas,</p>	<p>Per improvizacinio pobūdžio vaidybą tyrinėja temas, kylančias iš jų patirčių, vaizduotės, įkvėptas skaitomų literatūros, muzikos, teatro ar dailės kūrinių. Simbolinių vaidmenų atlikimui naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas. Giliai išgyvena kuriamas situacijas ir mokosi tiksliau, aiškiau, autentiškai ir kūrybiškai</p>

<p>pradeda kurti dialogą tarp veikėjų, siūlo idėjas, naudoja grupėje esančias priemones: lėles, kaukes, kostiumų detales.</p> <p>5-asis žingsnis. Tyrinėja pasirinkto personažo savybes, pasiūlo jų raiškos galimybes. Režisūriniuose ir siužetiniuose vaidmenų žaidimuose pradeda tikslingai kurti „dramatiškas situacijas“ per personažų susidūrimus, neįtikėtinus įvykius, improvizuotus dialogus; kurdamas vaidmenį pasitelkia įvairių rekvizitą, grimą, muzikavimą, šokį.</p> <p>6-asis žingsnis. Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis. Kuria lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“ kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose prisiima skirtingus vaidmenis. Dalinasi savo teatine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.</p>	<p>perteikti savo išgyvenimus kitiems vaikams ir suaugusiems. Stebi ir dalyvauja teatro meno pastatymuose (šokio, lėlių, dramos, operos ir kt.) mokykloje ir už jos ribų. Drauge su suaugusiais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose (tradicinėse šventėse, pasakų vaidinimuose su lėlėmis ir pan.). Reflektuoja savo patirtis – dalijasi įspūdžiais ir jausmais apie tai, ką matė ar išgyveno.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: kūrybinių dialogų, universalus dizaino mokymuisi, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės, žaismės, tyrinėjimo ir gilios mokymosi, judraus patirtinio ugdymosi, realių ir virtualių aplinkų.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: siūlo priemones, inicijuoja veiklas, kuria aplinką, palaiko, paskatina, drąsina, pastebi, pozityviai reaguoja, taiko aktyvius metodus, teikia grįžtamąjį ryšį, skatina stebėti, analizuoti, aptarti, grožėtis.</p> <p>Strategijos: grindžiama vaikų ir mokytojo kūrybinėmis sąveikomis, ugdymosi kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo.</p> <p>Metodai, būdai: žaidimas, vaizdinis-girdimasis, vaizdinis-kontrastinis, vaizdinis-regimasis (muzikos klausymui, muzikos instrumentų demonstravimui), žodinis, praktinis, stebėjimas, eksperimentavimas, tyrinėjimas, imitavimas, lyginimas, analizavimas, bandymas, interpretacija, kūrybiniai projektai, refleksija, IKT taikymas, išvykos ir kt.</p>	
<p>14.1.3. Pasiekimų sritis – gebėjimas žaisti</p>	
<p>Vertybinių nuostata. Nusiteikęs su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.</p>	

Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.	
Pasiiekimų srities dėmenys: gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais; gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę gebėjimas kurti žaidimo siužetą; gebėjimas žaidime laikytis prisiimto vaidmens.	
Pasiiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Atsiliepia į artimų suaugusiųjų prisilietimus ir žaidinimus, kartoja labiausiai pasisekusius ir pritarimo sulaukusius judesius ir garsus, ima jais žaisti, manipuliuoti, turi savo mėgstamų pasikartojančių judesių ir garsų „repertuarą“, siekia socialinio atsako.</p> <p>2-asis žingsnis. Pamėgdžioja suaugusįjį, siekia jo dėmesio ir palaikymo, džiaugiasi bendrais žaidimais, juos nuolat kartoja. Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas, turi savo bendravimo „kalbą“. Drąsiai juda erdvėje, tyrinėja supančią aplinką, eksperimentuoja su įvairiais žaislais ir daiktais.</p> <p>3-asis žingsnis. Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną išiminsį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.</p>	<p>Spontaniškai juda ir sąveikauja su aplinka. Liečia („atranda“) savo ir kitų kūno dalis. Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas. Tikslingai kartoja labiausiai pasisekusius judesius ir garsus, manipuliuoja jais, siekia socialinio atsako, kuria bendravimo „kalbą“. Dalyvauja žaidimuose. Pasirenka/susikuria erdves žaidimui. Plačiau juda erdvėje. Žaidžia su įvairiais objektais bei daiktais. Tyrinėja juos supančią aplinką. Mėgdžioja suaugusiųjų veiksmus. Atkuria žinomą ar išiminsį įvykį per vaidmenų žaidimus. Žaidime susieja 2–3 veiksmus į nuoseklią seką. Žaidžia teminius kasdienio gyvenimo siužetus, remdamasis asmenine ar stebėta patirtimi. Naudoja kalbą, objektus ar judesius situacijai įprasminti bei personažų veiksmams perteikti. Derina aplinkos objektus (pvz., daiktus, lėles, transporto priemones) siužeto vystymui. Režisūrinius žaidimus žaidžia individualiai ir dviese.</p>

4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Žaisdamas su kitais stengiasi derinti žaidybinius veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti. Drauge su kitais tikslingai kuria žaidimo erdvę, pritaiko vietą, atsirenka žaidimui reikalingas priemones, žaislus. Individualiai, dviese, trise žaidžia nesudėtingus režisūrinius ir vaidmenų žaidimus. Kuria išplėtotas pažįstamas kasdienės socialines situacijas siedamas kelis ar daugiau įvykių. Geba laikytis žaidime prisiimto vaidmens, siekia tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas, turi mėgstamą vaidmenį.</p> <p>5-asis žingsnis. Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnes 3–5 vaikų grupes. Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir spręsdami konfliktus. Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmais. Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius sužetinius vaidmenų žaidimus. Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais. Nesunkiai geba laikytis sužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių.</p> <p>6-asis žingsnis. Mokytojo paskatintas nesunkiai išitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų sužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu. Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja</p>	<p>Sąveikauja tarpusavyje. Žaidžia didesnėse grupelėse. Kuria kasdienės socialines situacijas. Kuria žaidimo erdves pasirinkdami priemones. Žaidžia sužetinius vaidmenų žaidimus. Konstruoja žaidimo siužetus. Prisiima apibendrintus vaidmenis. Tiksliai atlieka pasirinkto vaidmens funkcijas. Pasitelkia vaizduotę, įtraukia fantastinius elementus. Žaidžia tęstinius žaidimus. Prieš žaidimą aptaria temą, planuoja siužetą, lanksčiai kaitalioja vaidmenis. Kontroliuoja vienas kito veiksmus. Sprendžia kilusius nesutarimus. Jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria ilgalaikius žaidimo pasaulius mėgstamų knygų, pasakų ir kino filmų pagrindu. Įtraukia kitus grupės vaikus, kviečia suaugusiuosius. Žaidžia žaidimus su taisyklėmis. Dėlioja dėliones, mozaikas. Žaidžia gaudynes, slėpynes. Žaidžia stalo žaidimus. Pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Žaidžia didaktinius ugdomojo pobūdžio žaidimus ir patys pradeda juos kurti. Žaidime sutelkia visus savo gebėjimus, atskleidžia savo pomėgius ir stiprybes.</p>

savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.	
<p>Ugdymosi kontekstai: žaismės, kūrybinių dialogų, universalus dizaino mokymusi, judraus patyriminio mokymosi.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: žaidina, pasiūlo didaktinius ugdomojo pobūdžio žaidimus, priemones ir veikimo būdus, sukuria asmeninio pasirinkimo galimybes, pastebi ir pozityviai reaguoja į vaiko pastangas, suteikia palaikantį, susidomėjimą išreiškiantį grįžtamąjį ryšį, inicijuoja žaidimą, perleidžia iniciatyvą vaikams, skatina žaismingai reikšti savo emocijas ir patirtis.</p> <p>Ugdymo strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, žaidimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, grindžiama vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis, dialogo.</p> <p>Metodai, būdai: vaizduotės (kūrybinio) žaidimo, socialinio žaidimo, imitaciniai ir konstruojamieji žaidimai, pasakojimo ir dialogo metodas žaidimo metu, skaitmeninių žaidimų integracija į tradicinį žaidimą, kūrybinė raida žaidime (piešimas, lipdymas, karpymas) ir kt..</p>	
14.1.4. Pasiekimų sritis – kūrybiškumas.	
Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.	
Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.	
Pasiekimų srities dėmenys: kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas; kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas); savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į aplinkoje esančius pažįstamus ir naujus vizualius ir garsinius stimulus. Džiaugsmingai reaguoja į savo paties veikimą ir žaismingai atkartoja tai, kas jam patiko.</p> <p>2-asis žingsnis. Žaismingai, neįprastais būdais tyrinėja daiktus, garsus, judesius, kvapus, skonius. Išgauna, komponuoja patikusius garsus, judesius, veiksmus, objektus, atradamas naujus veikimo būdus. Teikia pirmenybę tam tikrai kūrybinei veiklai, ilgiau įsitraukdamas į tai, ką mėgsta.</p> <p>3-iasis žingsnis. Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atradamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka</p>	<p>Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus ir pažįstamus vizualinius bei garsinius stimulus. Džiaugsmingai reaguoja į savo paties kūrybinę veiklą ir žaismingai atkartoja tai, kas jam patiko. Žaismingai, neįprastais būdais tyrinėja medžiagas, garsus, formas, kvapus, skonius. Išgauna ir komponuoja mėgstamus garsus, objektus ar veiksmus. Rodo pomėgį tam tikrai kūrybinei veiklai, ilgiau joje išbūna. Pakartotinai sugrįžta prie jam įdomių raiškos formų. Žaismingai interpretuoja (perkuria) patiktus garsus, judesius, veiksmus ar vaizdus. Įsijaučia į įsivaizduojamus vaidmenis. Juda natūraliai, džiaugsmingai, jų judesys yra spontaniškas, neturintis struktūros. Judesio kalba išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį per fizinę ir jutiminę patirtį. Aktyviai reaguoja į menines patirtis (muziką, piešinį, šokį). Pradedama mėgdžioti paprastas kūrybines formas. Kuria paprastus derinius iš skirtingų garsų, judesių ar vaizdų. Pasitelkia improvizaciją per judesį, garsą, vaizdą. Kuria individualius ir grupinius kūrinius, jungdamas kelias</p>

<p>įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.</p>	<p>menines raiškos formas. Drąsiai išbando naujus veikimo būdus, improvizuoja. Reaguoja į aplinkinių kūrybą – klausosi muzikos, stebi piešinius, mėgaujasi estetiniu patyrimu. Bando įvardyti, kas patiko jo ar kitų veikloje. Pasirenka mėgstamas priemones ar veikimo būdus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba, nori veikti kartu. Aptaria kūrybos procesą, dalijasi mintimis, ką nori išbandyti kitaip.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Veikdamas pasitelkia vaizduotę. Pastebi, išbando, kaip įvairios medžiagos, priemonės ir daiktai gali būti naudojami skirtingais būdais siekiant kūrybinio rezultato. Įprastus veikimo būdus papildo naujais netikėtais judesiais, garsais, pasakojimu, grafiniais vaizdais, keičia objektų konstrukcijas, paskirtį. Žaisdamas prisiima menamus vaidmenis, kuria siužetus, spontaniškai keičia žaidimo taisykles. Pasako, kodėl jam patinka tam tikras kūrinys. Pasirenka kurti vienokiu ar kitokiu būdu, renkasi mėgstamas veiklas ir veikimo būdus. Domisi tuo, ką veikia, kuria kiti vaikai.</p> <p>5-asis žingsnis. Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. Neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones ir kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo ir veiklos srityse. Autentišką pasaulio matymą išreiškia įvairiais būdais, keičia, pertvarko savo kūrybines idėjas, siūlo kelis jų variantus. Supranta ir nusako konkretaus savo kūrinio paskirtį. Pasakoja apie tai, ką sukūrė, apie pasirinktus kūrybos būdus, medžiagas, priemones.</p> <p>6-asis žingsnis. Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus. Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, paaiškina, kas jam svarbu ir</p>	<p>Veikdamas pasitelkia vaizduotę. Pastebi ir išbando, kaip įvairios medžiagos, priemonės, daiktai gali būti naudojami skirtingais būdais siekiant kūrybinio rezultato. Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. Kūrybingai ir neįprastai pasitelkia įvairias medžiagas, priemones, kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo srityse. Domisi kūrybinėmis veiklomis, užduoda klausimus, eksperimentuoja su naujomis priemonėmis. Atkartoja pastebėtus kūrybos elementus iš aplinkos. Šokdami vaikai tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, medžiagomis ir siužetais. Patiria džiaugsmą kurdami įvairias dvišmates ir trimates figūras, objektus, kompozicijas iš įvairaus dydžio, netikėtų medžiagų. Kūrybiškai keičia objektų paskirtį, siužetus, žaidimo taisykles. Praturtina veikimą naujais, netikėtais judesiais, garsais, vaizdiniais, konstrukcijomis. Autentiškai išreiškia savo pasaulio matymą, pertvarko kūrybines idėjas, kuria kelis jų variantus. Supranta ir paaiškina savo kūrinio paskirtį. Numato kūrybinio proceso eigą, pasirenka priemones, kuria pagal savo sumanymą. Padedamas išsprendžia kūrybinius iššūkius, tobulina darbą iki pabaigos. Supranta šokio kompoziciją (žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę). Per improvizacinio pobūdžio vaidybą vaikai su bendraamžiais ir suaugusiais tyrinėja temas, kylančias iš jų patirčių ar įkvėptas meno kūrinių. Derina šokio meną su kitais menais ir kalba. Pasako, kodėl patinka tam tikras kūrinys. Pasirenka kūrimo būdą, domisi kitų veikla, dalyvauja kartu. Kalba apie savo kūrybos procesą, medžiagas, priemones. Įvardija savo kūrinio paskirtį. Dalijasi savo kūryba su kitais, apibūdina kūrybos eigą ir rezultatus. Reflektuoja, kas jam svarbu, kas patinka kituose kūrinuose. Stebi kitus, nusako šokio tempą, nuotaiką. Kuria žaidimus ir juos žaidžia su grupės draugais ir mokytojais. Sutelkia visus savo gebėjimus, atskleidžia pomėgius ir stiprybes.</p>

įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai.	
<p>Ugdymosi kontekstai: kūrybinių dialogų, universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kultūrinių dialogų.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: kuria laisvą, džiaugsmingą ir saugią aplinką, suteikia laisvės, erdvės, laiko veiklai, skatina rinktis kuo įvairesnius sprendimus, pritaria vaiko iniciatyvai, palaiko, pasidžiaugia vaiku; priima vaiko siūlomus žaidimus, žaidžia kartu, praturtina grupę kuo nors nauju, naudoja žaislus, kuriuos galima išardyti, pasiūlo žaisti dailės priemonėmis, motyvuoja veikti savarankiškai, drąsina fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, reikšti mintis, nuomonę, skatina džiaugtis savo kūryba, užduoda atviro tipo klausimus.</p> <p>Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, grindžiama vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis, žaidimo.</p> <p>Metodai, būdai: žaidimas, meninė veikla (muzika, dailė, drama) pasakų kūrimas ir pasakojimas, klausimų ir tyrinėjimų metodas, problemų sprendimų užduotys, projekcinė veikla, aplinka, skatinanti kūrybiškumą ir kt.</p>	

14.2. AUGINAMA VAIKO GALIA: LANKSČIAI MAŠTANTIS

14.2.1. Pasiekimų sritis – aplinkos pažinimas.	
Vertybinių nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	
Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.	
Pasiekimų dėmenys: gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką; gebėjimas pažinti gamtinę aplinką; pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Veido išraiška, mimika, gestais, garsais reaguoja į artimiausioje aplinkoje esančius žmones ir daiktus. Atkreipia dėmesį į artimiausioje aplinkoje esančius gyvosios gamtos objektus. Emocijomis reaguoja į gamtos objektus ir žmogaus sukurtus daiktus bei reiškinius (garsus, vaizdus, skonius).</p> <p>2-asis žingsnis. Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos žmones, jų veiksmus, aplinkoje esančius daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių buitinių (šukos, šaukštas) ir kultūrinių (būgnai, knyga) daiktų paskirtį ir jais naudojami. Pažįsta ir pavadina („savo kalba“, garsažodžiu ar tiksliu pavadinimu) kai kuriuos gyvūnus, augalus, jų atvaizdus ir gamtos reiškinius</p>	<p>Pajaučia juos supančių žmonių išvaizdos, aprangos, amžiaus akivaizdžius panašumus ir skirtumus. Stebi, renka, tyrinėja augalus, juos pavadina. Prižiūri augalus. Atpažįsta gamtos reiškinius (lietus, vėjas, perkūnija, žaibas, vaivorykštė ir kt.). Stebi gyvūnus savo aplinkoje (augintinius, vabzdžius, roplius, paukščius...), juos pavadina. Mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Stebi, tyrinėja gamtinę, socialinę bei kultūrinę aplinką, domisi, džiaugiasi naujais objektais.</p>

<p>(lietus, vėjas). Parodo patinkantį augalą, gyvūną, kultūrinės aplinkos daiktą.</p> <p>3-asis žingsnis. Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija). Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas, pastebi jų pasikeitimus. Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą. Įsitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu. Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis), nusako akivaizdžius jų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus, samprotauja, kas būdinga metų laikams. Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius (išjungia šviesą). Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje.</p> <p>5-asis žingsnis. Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo</p>	<p>Tyrinėja žmonių panašumus ir skirtumus. Drauge su kitais veikia, kuria, dalijasi patyrimu ir idėjomis su skirtingo amžiaus, lyties, tautybės, profesijos, rasės, tikėjimo, gebėjimų žmonėmis. Domisi šalies ir pasaulio žmonių įvairove (išvaizdos, aprangos, kalbos, maisto, būstų, darbų, tradicinių menų, švenčių). Stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalo dalis. Pajunta tekstūrų skirtumus, randa vaisių sėklas. Dalinasi mintimis, kam reikalingi medžiai (pavėsis, deguonis, gyvūnų namai). Sodina, prižiūri augalus, stebi, matuoja, fiksuoja augimo procesą. Dalinasi patyrimu apie gyvūnų auginimą. Stebi gyvūnus savo aplinkoje (vabzdžius, roplius, paukščius...). Domisi svetimų kraštų gyvūnais. Kalba apie gyvūnų prisitaikymo prie aplinkos būdus. Mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje. Aiškinasi, stebi, tyrinėja organizmų poreikius (oras, šviesa, šiluma, vanduo). Pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto. Seka paros, metų ciklą. Aiškinasi, kaip gyvūnai ir augalai gyvena skirtingu paros, metų laiku. Stebi, fiksuoja vienmečių augalų gyvenimo ciklą. Klausio skaitomo teksto, varto knygas apie gamtą, žiūri vaizdo įrašus. Stebi gamtos požymius skirtingais metų laikais. Pildo gamtos kalendorių, žymi oro temperatūrą, saulėtą ir apniukusias dienas, kritulių kiekį. Oro pokyčius sieja su</p>

ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, dailės studiją). Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka. Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, išvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojinga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais.

6-asis žingsnis. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukurtų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyveno, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Išvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga,

augalų ir gyvūnų gyvenimu. Samprotauja apie tai, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvajai gamtai. Taupiai naudoja vandenį, popierių, priemones.

<p>kokių sąlygų jiems reikia. Pradedama suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Ižvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Ižvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedama suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Ižvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais.</p>	
<p>Ugdymosi kontekstai: universalus dizaino mokymuisi, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų. Pedagogo vaidmuo: plėtoja vaikų supratimą, paremia, padeda-konsultuoja, įtraukia, skatina, sudomina, modeliuoja ir sukuria aplinką, inicijuoja žaidimą, demonstruoja. Strategijos: ugdymosi kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo („čia ir dabar“), ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si), spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo. Metodai, būdai: tyrinėjimas, projektai, aiškinimas, ekologinė bei pažintinė išvyka, ekskursija, akcija, paroda, kūrybinė-praktinė užduotis, stebėjimas, eksperimentas, bandymas, imitaciniai bei vaizduotės žaidimai, pokalbis, diskusija, projektinė veikla, susitikimas, liaudies menininko ar savo profesijos specialisto darbo proceso stebėjimas, edukacinė veikla muziejuje, ugdymasis naudojant informacines technologijas ir kt.</p>	
<p>14.2.2. Pasiekimų sritis – matematinis mąstymas.</p>	
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis; mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas; geometrinių modelių pažinimas; vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas.</p>	
<p>Pasiekimų žingsniai</p>	<p>Ugdymo(si) gairės</p>
<p>1–3 metai</p>	
<p>1-asis žingsnis. Sugriebia daiktą, jį meta (paleidžia), siekia kito daikto, naudoja kūno kalbą (gestus, mimiką) parodydamas, kad supranta, ką reiškia „yra“ („nėra“), „dar“, „taip“ („ne“). Stebi įvairius objektus, deda vieną daiktą ant kito. Susidomi, matydamas forma, dydžiu ar spalva išsiskiriantį daiktą. Emocingai reaguoja į pasikartojančius garsus, judesius.</p>	<p>Žaidžia žaidimus, įsitraukia į situacijas, kuriose skaičiuojama. „Vienetą“ sieja su vienu daiktu, paskutinį sekos skaičių priskiria objektų kiekiui. Dienotvarkėje klijuoja numatomų įvykių paveikslėlius. Atrenka reikalingus ingredientus maistui ruošti. Žaidžia su daiktais, į kuriuos galima ką nors įpilti, įdėti. Supranta, ką reiškia „pilnas“ ir „tuščias“. Įsitraukia į ilgio (pločio, aukščio), masės, tūrio palyginimo veiklas. Pavadina keletą linijų, dvimačių (plokštumos) ir trimačių (erdvės) figūrų. Apibūdina</p>

<p>2-asis žingsnis. Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu. Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnę nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“. Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“. Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.).</p> <p>3-iasis žingsnis. Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).</p>	<p>savo ir objektų padėtį bei vietą kitų objektų ir žmonių atžvilgiu. Pasirinktu būdu (gestais, kalba, piešiniais ar vadovaudamiesi instrukcijomis) duoda nurodymus dėl objekto judėjimo krypties (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietos (viduje, išorėje ir kt.) arba seka kitų nurodymus. Įsitraukia į vaizdinių, garsinių, žodinių, judesio, pojūčių, skirtingų kategorijų objektų sekų AB (BA) kopijavimo, pratęsimo, atkartojimo, atpažinimo veiklas. Reaguoja į pasikartojančius garsus ir judesius, juos atpažįsta, mėgaujasi jų pasikartojimu. Tapatina ir pasirenka objektus pagal vieną požymį. Grupuoja, lygina ir rūšiuoja daiktus, tyrinėdamas jų savybes per žaidimą. Stebi ir atkartoja paprastas dviejų elementų sekas (pvz., spalva-spalva, garsas-garsas). Dalyvauja ritminiuose, judesio ar vaizdo sekų žaidimuose. Atpažįsta ir pakartoja pasikartojančius dėsningumus veiklose ar žaidimuose.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, 4, 5, atpažįsta atitinkamus skaitmenis. Skaičiuoja daiktus, jų kiekį susieja su skaičiumi. Žymi, skaičiuoja stebimus objektus, padedamas mokytojo radinius pateikia grafine išraiška (lentele, piktograma). Palygindamas kiekius, taiko atitikimo arba nuoseklaus skaičiavimo strategijas, supranta, ką reiškia „vienu daugiau“ („mažiau“), „tiek pat“ („lygu“). Atrenka vienodo ilgio, aukščio, pločio, tūrio daiktus. Dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis ir pan.). Parodo, kurie</p>	<p>įsitraukia į skaičiavimo veiklas. Aiškina kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus (pavyzdžiui, skaitmenis, piešinius, schemas). Skaičiuoja į priekį ir atgal (12-os ribose), pradeda skaičiuoti nuo bet kurio skaičiaus (10-ies ribose). Sudeda ir atima skaičius. Apibūdina objektų kiekį (per mažai, per daug...). Vartoja žodžius, kuriais nusakomi matematiniai procesai (pavyzdžiui: „Manau, kad...“; „Tai tiesa (netiesa), nes...“; „Tai man primena...“; „Galėčiau padaryti dar ir taip...“ ir pan.). Kelia klausimus, į kuriuos atsakoma „taip“ arba „ne“. Dalyvauja apklausoje, kai atsakymų skaičius neviršija 12-os. Diskutuoja, kaip gali būti fiksuojami, koduojami duomenys. Piešinyje, diagramoje ar schemoje pavaizduotus duomenis apibūdina ir interpretuoja. Žaidžia žaidimus su suktuku, metamu kauliuku, loterijos bilietais, kuriuos žaidžiant nebūtinai laimima.</p>

artimoje aplinkoje esantys daiktai savo forma primena skritulį, kvadratą, rutulį ar kubą. Pagal vieną savybę (požymį) klasifikuoja ir rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančių objektų rinkinius. Kasdienėse veiklose pradeda vartoti žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja 2–3 matomus daiktus. Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją nukopijuoja, pratęsia 1–2 elementais iš bet kurios pusės.

5-asis žingsnis. Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 9, juos parašo skaitmenimis, susieja su daiktų skaičiumi. Palygina rinkinių iki 5 daiktų kiekviename kiekius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose, 4 ar 5 daiktų rinkinį išskaido į dvi grupes daugiau nei vienu būdu (0 ir 4, 1 ir 3 ar 2 ir 2). Kai dydžių negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą (sutartinį matą). Kelių dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias ir pan.). Nematoduodamas gali pasakyti, kuris iš dviejų pažįstamų objektų sunkesnis, aukštesnis. Atpažįsta skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, bando šias figūras apibūdinti, palyginti. Susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje. Popieriaus lape atvaizduoja kelių matomų daiktų išdėstymą, apibūdina jų vietą, padėtį vienas kito atžvilgiu. Juda žodžiu nusakyta ar rodyklėmis pažymėta kryptimi. Atranda dviejų pasikartojančių elementų grupę sekoje, sukuria tokio paties modelio seką iš kitų elementų.

6-asis žingsnis. Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma,

Kalboje vartoja žodžius: „gali įvykti – gali neįvykti“, „kažin ar įvyks“, „didelė tikimybė – maža tikimybė, kad įvyks“. Tyrinėja, kaip galima palyginti daiktų ilgį (plotį, aukštį) arba tūrį, kai daiktų sugretinti neįmanoma. Naudoja palyginimo būdus: smulkesnius daiktus naudoja kaip matavimo priemonę didesniems daiktų dydžiams įvertinti; naudoja trečią daiktą kaip tarpininką dydžiams palyginti. Įvertina atstumą tarp savęs ir kitų, tarp dviejų artimos aplinkos objektų. Vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai, lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus). Atranda erdvinę informaciją; panašumą, elementų išdėstymo, atsikartojimo, formos bendrumą. Atpažįsta ir pavadina dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį). Apibūdina ir palygina figūrų pagrindinius elementus, grupuoja (pagal vieną požymį). Komponuoja, konstruoja skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas. Stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Eksperimentuoja su figūromis (jas jungdami, skaidydami, dėliodami, vartydami, apšviesdami). Piešiniuose, lipdiniuose naudoja vis daugiau detalių, kreipia dėmesį į jų išsidėstymą ir dydį. Pasirinktu būdu (gestais, kalba ar piešiniais, vadovaudamasis instrukcijomis) duoda nurodymus apie objekto judėjimo kryptį (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietą (viduje, išorėje ir kt.). Seka kitų atitinkamus nurodymus. Pažįsta, pratęsia ir sukuria AB, BA, ABC, AAB, ABB, ABA modelius (raidėmis pažymima grupė elementų, kurie nuosekliai pasikartoja sekoje). Sekas pažįsta piešdami, dėliodamas įvairius objektus, ritmiškai dainuodamas ar judėdamas, nagrinėdamas raštus ar kurdamas ornamentus.

<p>kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks. Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliame jų skirtume apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimatinių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Atrenka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja. Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reiktų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.</p>	
<p>Ugdymosi kontekstai: universalus dizaino mokymuisi, žaismės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų. Pedagogo vaidmuo: kuria ugdymo(si) kontekstus, skatina suprasti, interpretuoti ir išreikšti informaciją įvairiomis formomis, palaiko pastangas paaiškinti savo veiksmus, argumentuoti, taikyti patirtį naujose situacijose, reflektuoti veiklą ir elgesį, teikia grįžtamąjį ryšį, padeda spręsti problemas, inicijuoja veiklas, kalbina, palaiko ir prižiūri vaikus. Ugdymo strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, žaidimo, tyrinėjimo, organizuoto ugdymo strategijos, ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si), vaikų mokymo(si) skatinimo vienas iš kito. Metodai, būdai: kūrybinė-praktinė užduotis, stebėjimas, eksperimentas, bandymas pokalbis, diskusija, projektinė ir edukacinė veiklos, ugdymasis naudojant informacines technologijas; kūrybiniai-interpretaciniai, modeliavimo, skatinimo-inicijavimo-motyvacinio, pagalbos-paramos ir kt.</p>	
<p>14.2.3. Pasiekimų sritis – skaitmeninis sumanumas.</p>	
<p>Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones; elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas; veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti; saugus naudojimas išmaniaisiais įrenginiais.</p>	

Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Stebi išmaniųjų žaislų judėjimą, siekia jų rankomis, klausosi jų skleidžiamų garsų (pvz., kūdikių karuselė).</p> <p>2-asis žingsnis. Susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudo, liečia, purto ir kt. siekdamas efekto. Žaisdamas pradeda paeiliui atlikti dviejų vaikui suprantamų veiksmų sekas (pvz., trepsėti ir ploti).</p> <p>3-iasis žingsnis. Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradeda laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.</p>	<p>Domisi grupėje ir mokykloje esančiais įvairiais jo amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislais, robotukais, rašikliais ir kt.). Atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles). Saugiai naudojasi išmaniaisiais žaislais.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Atliepia, komentuoja įvairiomis formomis (vaizdo, garso įrašai, animacijos) pateikiamą informaciją. Vartoja kai kuriuos su technologijų naudojimu susijusius žodžius, pasakoja apie interaktyvią knygelę, programėlę, žaidimą. Mokytojo padedamas naudoja skaitmeninį fotoaparata savo patirčiai ir aplinkiniam pasauliui fiksuoti, pradeda naudoti paprastas programėles piešimui, garsui, vaizdui įrašyti ir paleisti. Supranta ir atlieka grafiniais simboliais ir objektais žymimas komandas. Mokytojui prižiūrint ir padedant bando su kitais bendrauti skaitmeninėmis technologijomis.</p> <p>5-asis žingsnis. Mokytojo padedamas ir prižiūrimas naudojasi įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai. Naudoja įvairias technologijas (fotografavimą, skaitmeninį piešimą, garso įrašų</p>	<p>Domisi ryšio palaikymo tarp žmonių priemonėmis, transporto priemonėmis, jas grupuoja (pavyzdžiui, oro, vandens, sausumos). Naudojasi išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais, išmaniaisiais rašikliais, telefonais, išmaniosiomis grindimis ir kt.). Naudojasi jo amžių atitinkančiomis prasmingomis, ugdymą(si) papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu (vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis knygelėmis, ugdomosiomis programėlėmis ir kt.). Atranda nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas). Išmaniaisiais įrenginiais gauna informaciją apie objektus ir reiškinius, kurių neįmanoma tiesiogiai matyti, paliesti, išgirsti. Realiu laiku jungiasi prie nuotolinių įrenginių (pavyzdžiui, prie paukščio lizdo esančios stebėjimo kameros ar kt.) ir informacinių svetainių. Tikslingai bendrauja tarpusavyje, su kitų mokyklų vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais. Taiko veiksmų sekas (algoritmus) problemoms spręsti, įvardija įvairių procesų, kasdienių darbų ir veiklų atlikimą žingsniais, veiksmų eiliškumą. Skaido veiklą į dalis (žaisdamas, konstruodamas, dalyvaudamas projektinėse ir kt. veiklose, padalindamas didelį darbą į dalis, paskirstydamas komandos narių</p>

darymą) skaitmeniniam turiniui kurti. Dėlioja vaizdiniais simboliais ar objektais pateiktas komandas, sudarydamas rišlią veiksmų seką. Nusako, kaip nuosekliai, žingsnis po žingsnio pavyko pasiekti rezultata. Išbando užrašytas veiksmų sekas žaidybiniėje programavimo aplinkoje. Paaiškina ir suaugusiojo padedamas laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių.

6-asis žingsnis. Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu. Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradeda suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką. Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.

vaidmenis ir veiksmus). Žaisdamas atlieka sakomus nurodymus, komandas. Žodines komandas pateikia vaizdiniais, garsiniais ir kitais simboliais bei atlieka jais žymimus veiksmus. Dėlioja ir atlieka veiksmų seką. Dėlioja veiksmų sekas, kurias atlieka skaitmeniniai objektai (robotukai, valdikliai ir pan.). Susipažįsta su žaidybiniėmis programavimo aplinkomis (programuoja paprasčiausias animacijas, žaidimus, dėlioja komandų blokų sekas ir jas vykdo). Išbando užrašytas veiksmų sekas, jas koreguoja. Mokosi taikyti skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo taisykles, jas aptaria su suaugusiuoju (mokytoju, tėvais (globėjais)).

Ugdymosi kontekstai: realių ir virtualių aplinkų, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, universalus dizaino mokymuisi, žaismės.

Pedagogo vaidmuo: kryptingai kuria ugdymo(si) kontekstus, skatina vaikų pažintinį supratimą, informacijos interpretavimą ir raišką įvairiomis formomis, palaiko vaikų bandymus paaiškinti savo veiksmus ir sprendimus, argumentuoti, taikyti patirtį naujose situacijose, skatina reflektuoti veiklą, pastangas, gebėjimus ir elgesį, padeda spręsti problemas, teikia grįžtamąjį ryšį, kalbasi su vaikais, inicijuoja veiklas, palaiko ir prižiūri jų veiklą.

Ugdymo strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, organizuoto ugdymo, žaidimo, vaikų mokymo(si) skatinimo vienam iš kito, ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si).

Metodai, būdai: edukaciniai žaidimai planšetėse ar interaktyviuose ekranuose, programavimas žaidžiant su robotukais, interaktyvūs pasakojimai, patyriminis mokymasis (tyrinėjimas, kūryba, bandymai), filmukų ar skaidrių kūrimas, naudojimas, kūrybiškumo ugdymas su skaitmeninėmis priemonėmis (skaitmeniniai piešimo įrankiai, paprastos garso ar vaizdo redagavimo programėlės), grupiniai projektai naudojant interaktyvią lentą, darbų pristatymas tėvams per skaitmenines platformas ir kt.

14.3. AUGINAMA VAIKO GALIA: KOMUNIKABILUS

14.3.1. Pasiekimų sritis – kalbų supratimas.	
Vertybinių nuostata. Domisi žodiniiais ir nežodiniiais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklaudyti ir suprasti kitą.	
Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką; gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės; domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais; gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Reaguoja į žodinį ir nežodinį bendravimą, dalyvauja abipusėje sąveikoje: palaiko akių kontaktą, akimis ieško garsų šaltinio, trumpam sutelkia dėmesį, šypsosi, keičiasi veido išraiškomis ir garsais, emocijomis reaguoja į skirtingas intonacijas. Atpažįsta ir reaguoja į aplinkoje pasikartojančius garsus, ritmus, judesius, vaizdus. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą), jas liečia, deda į burną, vartinėja, žiūrinėja, emociškai reaguoja į pažįstamus žmonių, gyvūnų ar daiktų paveikslėlius. Reaguoja į pasikartojantį muzikinių kūrinių ritmą, žaidinimus.</p> <p>2-asis žingsnis. Klausosi ir mimika, gestais, kalba reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą, supranta ir reaguoja į artimiausios aplinkos daiktų pavadinimus, paprašytas atlieka jam žinomą veiksmą; supranta 2–3 žodžių vientisinius sakinius ir klausimus; po kelių pakartojimų įsidėmi paprastus naujus žodžius. Reaguoja į žodžių skambesį ir pasikartojamumą, kontrastingus garsus, spalvas, formas, dydžius, judesius. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų; pats varto ir žiūrinėja knygeles, parodo suaugusiojo įvardytus objektus paveikslėliuose; stebi rašančiuosius, bando palikti ženklus popieriuje, smėlyje. Supranta girdimus nesudėtingus trumpus tekstus: įsitraukia į žaidinimus,</p>	<p>Atkreipia dėmesį į suaugusiojo kalbėjimą. Reaguoja žodžiu ar nežodine išraiška į mokytojo kreipimąsi. Dalyvauja garsų žaidimuose, klausosi aplinkos garsų, dainelių, eilėraščių. Stebi ir reaguoja į veido išraiškas, gestus, kūno judesius, balso toną. Naudoja veido mimiką, gestus, kūno kalbą komunikuodamas su kitais. Dalyvaudamas veiklose, susieja žodžius su gestais, mimika (nežodinės ir žodinės raiškos derinimas). Girdi ir atpažįsta skirtingus garsus, įvardija objektus, reaguoja į žodinius nurodymus. Stebi rašančius suaugusiuosius, susidomi ženklais, simboliais, raidėmis. Tyrinėja paveikslėlius, vaizdinę informaciją, susieja ją su girdimais žodžiais. Naudoja simbolius ar gestus mintims išreikšti (pvz., parodo, ką nori, naudodamas gestą). Domisi knygelėmis, varto jas savarankiškai. Rodo į paveikslėlius, prašo pavadinti daiktus ar veikėjus. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, simbolius, ženklus. Stebi, kaip suaugęs rašo, piešia, ir pats nori palikti žymes (pvz., braižo ant popieriaus). Naudoja įvairias priemones ženklams ar pėdsakams palikti (pvz., dažais, pieštukais, pirštais). Klausosi trumpų, nesudėtingų skaitomų tekstų ar pasakojamų istorijų. Supranta pagrindinius istorijų įvykius, seka pasakojimo eigą. Reaguoja į pasakojimo turinį: emocijomis, klausimais, gestais. Atpažįsta ir susieja tekstuose girdėtus objektus, veikėjus ar veiksmus su paveikslėliais ar realiais objektais. Suvokia paprastus kasdienės rutinos paaiškinimus (pvz., „Dabar eisime pietauti“).</p>

<p>kartoja dainelių, skanduočių skiemenis, žodžius, emocijomis ir judesiais atliepia eilėraščio tekstą ir pasakojimą.</p> <p>3-asis žingsnis. Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksnius ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolių paveikslėlių, ženklų prasmę. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklausyti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Išklauso, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas įvairiose komunikacinėse situacijose; supranta ir reaguoja į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus; atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba. Supranta tą pačią mintį, idėją, jausmą, išreikštą skirtingais būdais: vaizdiniu arba garso kūrinium, kūno kalba, žodine ir simboliškai. Domisi rašytinės kalbos elementais ir atkreipia dėmesį į juos savo aplinkoje; atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę; vaizduoja, kad skaito knygą, iš paveikslėlių supranta arba prisimena knygos turinį. Klausosi tiesiogiai atliekamų ir įrašytų, skaitomų, pasakojamų, deklamuojamų ir dainuojamų kūrinių, įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (meninių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, atsimeina kai kuriuos juose minimus įvykius ir juos perteikia skirtingais raiškos būdais.</p>	<p>Aktyviai įsitraukia į bendravimo veiklas su bendraamžiais ir suaugusiais. Klausosi gimtosios ir kitų kalbų tekstų: eilėraščių, dainų, pasakų, pasakojimų. Reaguoja į kitų kalbėjimą mimika, gestais arba žodžiu. Atpažįsta gestus, mimikas, balso toną ir juos interpretuoja. Naudoja nežodinę raišką – gestus, mimiką – savo emocijoms ir poreikiams išreikšti. Demonstruoja augantį kritinį mąstymą apie girdimą ir matomą informaciją (pvz., nustemba, pastebi neatitikimus). Girdėdamas kalbą, plėtoja trumpalaikę ir ilgalaikę atmintį bei kalbinę vaizduotę. Mokosi suprasti kalbas, kuriomis kalba kiti, taip pat taikyti neverbalinę kalbą, mimikas, gestus ir aplinkos objektus kaip priemones, siekiant perduoti ir suprasti informaciją. „Atranda“ žodžių prasmes klausydamasis ir tyrinėdamas aplinką. Dalyvauja žodinių garsų žaidimuose (pvz., rimuojasi, kartoja skiemenis, skiemenuoja žodžius). Naudoja įvairius pojūčius kalbos prasmei suvokti (lytėjimą, regą, klausą). Atpažįsta ir interpretuoja vaizdinę informaciją (pvz., paveikslėlius, ženklus). Kopijuoja simbolius, ženklus, paveikslėlius pagal pavyzdį ar iš atminties. Pradedama suprasti perkeltines reikšmes stebėdamas vizualinę informaciją. Mokosi atpažinti ir suprasti skirtingas kalbas per įvairias raiškos formas: klausydamas skaitomų istorijų, žiūrėdamas filmus, skaitydamas</p>

<p>5-asis žingsnis. Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį; stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Atpažįsta, kokie atskiri raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis; atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasnę; iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius, pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas. Atidžiai klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų literatūrine kalba, tarmiškai; suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (kalendorius, knyga, žurnalas, tinklalapis).</p> <p>6-asis žingsnis. Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinimus, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšnę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie integruoti raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais tektais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.“</p>	<p>knygeles, žaisdamas žaidimus bei naudodamasis vaizdiniais ir garsiniais simboliais. Domisi abėcėlės raidėmis, žodžiais, jų forma ir skambesiu. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad garsas siejamas su raide (foneminio suvokimo pradmenys). Žino, kad raidės turi pavadinimus ir grafines formas. Imituoja skaitymą žiūrėdamas į knygas ar kitus tekstus. Kopijuoja simbolius ar raides žaismingose situacijose (pvz., „rašo“ laišką ar žinutę). Domisi tektais, parašytais įvairiomis kalbomis, ir simboliais (rašytinėmis raidėmis, žodžių žaidimais), taip ugdydami kalbų įvairovės suvokimą ir praturtindami kalbinę tapatybę. Supranta pasakojimų, eilėraščių, pasakų turinį ir gali jį atpasakoti, perpasakoti ar suvaidinti. Dalyvauja vaidmenų žaidimuose, kuriuose perteikia girdėtų tekstų siužetus. Supranta pagrindinę girdėto ar matyto teksto mintį, veikėjų veiksmus, siužeto eigą. Suvokia pagrindines emocijas ir įvykių ryšius meniniuose tekstuose. Tyrinėja informacinius ženklus ir simbolius artimiausioje aplinkoje (pvz., piktogramas, pavadinimus). Ugdomi gebėjimą suprasti įvairius meninius ir informacinius tekstus, tokius kaip istorijos, knygelės, filmai, kuriuose pristatomos įvairios kalbos ir kultūros. Dalyvauja kalbinėse ir kultūrinėse veiklose, kurios praturtina jų suvokimą apie pasaulio kalbinę įvairovę.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: universalus dizaino mokymuisi, žaismės, kūrybinių dialogų, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės. Pedagogo vaidmuo: paremia, parenka, kuria, organizuoja, skatina, įtraukia, stebi, seka, siūlo, numato, pastebi, palaiko, įkvepia, kalbina, žaidina, kviečia, demonstruoja, inicijuoja, aiškina, komentuoja, padeda, modeliuoja, kalba, rengia, bendrauja, skaito, diskutuoja, taiko.</p>	

Strategijos: spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, dialogo, žaidimo, vizualinio struktūravimo, papildomo vizualinio struktūravimo, mokymosi be klaidų. Metodai, būdai: stebėjimas, pokalbis, diskusija, pasakojimas, tyrinėjimas, žaidimai, inscenizacija, projektinė veikla ir kt.	
14.3.2. Pasiekimų sritis – kalbinė raiška.	
Vertybė nuostata. Nusiteikęs kalbą ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.	
Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį; gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones; gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Aktyviai bendrauja garsais, gestais, mimika išreikšdamas savo emocijas ir poreikius; čiauška, kartoja, bando mėgdžioti kalbančiųjų lūpų mimiką, tariamus garsus ir skiemenis, taria priebalsių ir balsių junginius</p> <p>2-asis žingsnis. Aktyviai kartoja naujus garsus, žodžius, ženklus, gestus, žaidžia garsais ir žodžiais; vartoja garsažodžius, pavadina kai kuriuos objektus ar veiksmus, vartoja trumpus žodžius norams išsakyti; pokalbiuose ir paprastuose žodiniuose žaidimuose dalyvauja komunikuodamas garsais, žodžiais, veiksmais, mimika ir pantomimika. Žodžio ir gesto sakiniiais, vienažodžiais ar dvižodžiais sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi. Domisi rašymo priemonėmis, spontaniškai brauko lape.</p> <p>3-asis žingsnis. 2–3 žodžių vientisiniais sakiniiais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius</p>	<p>Mėgdžioja, kartoja skiemenis ar žodžius bendraudami su suaugusiais. Veiksmais, mimika, pantomimika įsitraukia į paprastus žodinius žaidimus. Reaguoja į suaugusiojo kalbą – atsako, papildo, kartoja. Įsitraukia į pokalbius įvairiose situacijose ir aplinkose (pvz., žaidime, buityje). Kalba sau ir su savimi – savęs verbalinis reguliavimas. Bando įvardyti aplinkos objektus, veiksmus, būsenas – plečia aktyvų žodyną. Kalba apie dienos įvykius, norus, emocijas, kai suaugęs skatina aptarimą. Kalba padedami suaugusiojo, kuris lėtai kalba, pakartoja vaiko pasakymus, reaguoja į jo intencijas. Dalyvauja žodiniuose žaidimuose, naudodami mimiką, veiksmus, garsus. Išreiškia emocijas ir norus tiek žodžiais, tiek nežodine raiška (gestais, mimika). Vartoja pantomimą ir kūno kalbą mintims ar norams parodyti. Reaguoja į pasakojimus, pasakas, istorijas (žodinius ar vaizdinius) – išreiškia supratimą nežodine raiška. Ugdomas gebėjimas atpasakoti girdėtą tekstą ar parodyti jo turinį veiksmu, žaidimu. Tyrinėja pasaulį jutimais (lytėjimu, ragavimu, uosle) – formuoja kalbinę vaizduotę, kuri padeda kurti paprastus pasakojimus. Mėgdžioja rašančius ar piešančius suaugusiuosius. Eksperimentuoja su ženklais: brauko, piešinėja, keverzoja, palieka pėdsakus (popieriuje, smėlyje, vandenyje). Rodo domėjimąsi ženklų (piešinių, simbolių, „rašymo“) palikimu ir stebėjimu. Formuoja pirmuosius supratimo apie raštą pagrindus per veiklą su vizualiniais elementais.</p>

<p>veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. 3–5 žodžių vientisiniais sakiniais kalba pats sau ir kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, kreipiasi, tariasi, laikydamasis elementarių kalbinio bendravimo normų; kalba ir pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė; taisyklingai taria daugumą gimosios kalbos garsų; dažniausiai taisyklingai vartoja gramatines žodžių formas, prielinksnius, žodžius derina. Deklamuoja trumpus eilėraščius arba eilėraščių fragmentus, padedamas pasakoja trumpas pasakas, istorijas, žinomų knygų turinį, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika; klausia ir atsako į klausimus apie pagrindinius istorijos veikėjus ar įvykius, apie tai, kas patinka ar nepatinka knygoje ar pasakojime; aktyviai dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose pereinamas nuo vieno kalbėjimo būdo prie kito. Domisi galimybe rašyti (ranka, kompiuteriu, planšetiniu kompiuteriu), bando kopijuoti matomus simbolius, raides, skaičius; raides ir simbolius pradeda naudoti įvairioje veikloje.</p> <p>5-asis žingsnis. Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja; laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių; pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur; bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas; papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą; geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą. Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides,</p>	<p>Kalba apie tai, ką jaučia, mato, girdi. Dalyvauja įvairios tematikos pokalbiuose, įsitraukia į dialogus ir monologus. Naudoja vis įvairesnes gramatines konstrukcijas, formuluoja klausiamuosius sakinius. Kalba aktyviai – klausia, užkalbina, prašo, nurodo, reflektuoja savo patirtį. Mokosi diskutuoti, argumentuoti, ieško būdų aiškiau išreikšti mintį. Praplečia žodyną, susijusį su artimiausia aplinka, gamta, technika, objektų savybėmis ir būsenomis. Įsitraukia į bendrus pasakojimus, pasidalina savo norais, troškimais, idėjomis. Kuria pasakojimus, istorijas, dalyvauja žodiniuose, siužetiniuose, vaidmenų žaidimuose. Naudoja mimiką, gestus, judesius, objektus, schemas, piešinius papildydami žodinę raišką. Eksperimentuoja su balso stiprumu, intonacija, tempais, garsais – kuria naujadarus, žaidžia kalba. Išbando skirtingas kalbėjimo manieras žaisdami vaidmenimis. Pasitelkia kalbą sprendžiant nesutarimus – ieško kompromiso, argumentuoja. Atpažįsta ir skiria gimosios kalbos garsus, žodžius, nuo kitakalbių žodžių. Kuria knygeles, rašo spausdintines raides ir skaitmenis ranka ar kompiuteriu. Kuria istorijas apie raides, garsus, simbolius, eksperimentuoja jų vaizdine forma. Naudoja kūno kalbą vaizduodami raides, žodžius, konstruoja simbolius. Atpažįsta raides skaitmeniniuose įrenginiuose, sieja jas su užrašytomis/spausdintomis formomis. Imituoja rašymą, piešia, brauko – įgyja kūrybinės išraiškos patirtį rašytinėmis priemonėmis.</p>

simbolius ar žodžius; kuria savo ženklus ir simbolius; braižo ir aiškina paprastus planus, schemas.

6-asis žingsnis. Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.

Ugdymosi kontekstai: kūrybinių dialogų, žaismės, universalaus dizaino mokymuisi, kalbų įvairovės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų.

Pedagogo vaidmuo: paremia, parenka, kuria, organizuoja, skatina, įtraukia, stebi, seka, siūlo, numato, pastebi, palaiko, įkvepia, kalbina, žaidina, kviečia, demonstruoja, inicijuoja, aiškina, komentuoja, padeda, modeliuoja, kalba, rengia, bendrauja, skaito, diskutuoja, taiko.

Strategijos: dialogo, kūrybinių sąveikų, žaidimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, vaikų mokymosi vienas iš kito, dialogo, žaidimo, vizualinio struktūravimo.

Metodai, būdai: stebėjimas, pokalbis, diskusija, pasakojimas, tyrinėjimas, žaidimai, inscenizacija, projektinė veikla ir kt.

14.4. AUGINAMA VAIKO GALIA: SĖKMINGAI BESIMOKANTIS

14.4.1. Pasiekimų sritis – tyrinėjimas.

Vertybinių nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.

Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti; gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones; gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus.

Pasiiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui; siekia, ropoja, eina link sudominusių daiktų ar reiškinių. Dedą į burną, uodžia, stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti žaislus ir kitus daiktus; guguoja ir tyrinėja savo balsą; eksperimentuoja judesiu. Emocijomis, veido išraiška, judesiais, garsu parodo tyrinėjimo džiaugsmą.</p> <p>2-asis žingsnis. Prašo ar parodo, koks daiktas domina, ką norėtų paliesti, tyrinėti, žaisti, ką klausyti. Išbando naujus tyrinėjimo būdus; tyrinėdamas pasitelkia visus pojūčius: stebi, liečia, uosto, ragauja, klausosi; tyrinėja savo kūną ir jo galimybes, skirtingas medžiagų faktūras, išbando žaislus ir daiktus. Naujus tyrinėjimo būdus ir patirtis spontaniškai pradeda naudoti kituose kontekstuose.</p> <p>3-iasis žingsnis. Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusiųjų ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimo veiklą; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatais rodo kitiems.</p>	<p>Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus. Tyrinėja viską, kas yra aplinkui: ima, judina, liečia, stebi, klausosi, bando sudėti ar išardyti. Bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. Noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. Kartuoja tą patį žaidimą, klausosi dar kartą skaitomo kūrinėlio, žiūri filmuką ar paveikslėlį.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato tiriamosios veiklos eigą, rezultatus. Tyrinėdamas aplinkos objektus ir reiškinius, savo ir kitų veiklos elementus, temas ir siužetus, remiasi patirtimi ir vaizduote. Padedamas pasirenka eksperimentavimui reikalingas priemonės ir medžiagas. Pasako, ką veikė, ką atrado; įvardija, kokias priemonės ar medžiagas pasirinko tyrinėjimui.</p>	<p>Suskaičiuoja, prognozuoja, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Domisi prietaisų veikimu, aktyviai klausinėja. Bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. Bando išradimui panaudoti žaidimui artimiausios aplinkos įvairius daiktus. Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus. Aplinką tyrinėja pasitelkdamas pagrindines jusles (skonio, regos, uoslės, lytėjimo ir klausos) bei priemones. Apibūdina daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus. Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna. Stebi ir komentuoja</p>

5-asis žingsnis. Atskleidžia savo interesus, tikslingai keldamas klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos bei žmogaus sukurtus objektus, reiškinius, jų požymius. Domisi nedaiktinių reiškinių (pvz., garsų, judesių) paskirtimi ir estetika. Stebėdamas, eksperimentuodamas išsiaiškina objektų požymius, medžiagų savybes, skaidydamas ir jungdamas aiškinasi objektų sandarą, išbandydamas atranda objektų paskirtį, lygindamas ir gretindamas ieško panašumų ar skirtumų tarp objektų ir reiškinių, išvelgia ryšį tarp objekto sandaros ir paskirties. Paaiškina, kad tyrinėjant su daiktais, medžiagomis, augalais, gyvūnais reikia elgtis atsargiai; kalbėdamas apie tyrinėjimą remiasi jo rezultatais; apibūdina tyrinėjamų objektų požymius, panašumus ir skirtumus; savo stebinius palygina su kitų stebiniais, kartais susieja skirtingus pastebėjimus.

6-asis žingsnis. Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyveno seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.

reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). Tyrinėja, lygina, apibūdina artimųjų fotografijas, įvardina panašumus ir skirtumus.

Ugdymosi kontekstai: žaismės, universalus dizaino mokymuisi, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi.

Pedagogo vaidmuo: skatina tyrinėti, pastebėti objektų bruožus, kaitą, juos piešti ar konstruoti, sudaro galimybes manipuliuoti kiekiais, rūšiuoti, dėlioti daiktus pagal tam tikrą tvarką, siūlo, skatina vaikus paaiškinti ir pagrįsti savo pasirinkimus, inicijuoja nesudėtingus bandymus, stebėjimus, moko fiksuoti pastebėjimus ir pildyti lenteles, skatina aktyviai ieškoti atsakymų į iškilusius klausimus.

Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, organizuoto ugdymo, vaikų mokymosi(si) vienas iš kito, ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si).

Metodai, būdai: išvyka, praktinė užduotis, meninė veikla, žaidimai smulkiajai motorikai, tyrinėjimas, eksperimentas, bandymas, edukacinė veikla, ugdymasis naudojant informacines technologijas ir kt.

14.4.2. Pasiekimų sritis – problemų sprendimas.	
Vertybinių nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.	
Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvaisto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą; gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti; gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Balsu, mimika, gestais parodo, jei kažkas vyksta ne taip, kaip vaikui buvo įprasta. Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Ieško suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. Emocinė reakcija, mimika, kūno judesiais parodo, kad jam pavyko (nepavyko).</p> <p>2-asis žingsnis. Susidūręs su nauja, neįprasta situacija padedamas suaugusiojo sutelkia dėmesį į problemą. Pritaiko jau žinomus veikimo būdus. Nebijo bandyti, pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai ir išbando jų taikomus būdus. Stebi savo taikomų veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti.</p> <p>3-iasis žingsnis. Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taisto, tobulina sprendimą.</p>	<p>Radęs daiktą, paima į rankas ir žinomu būdu veikia su juo. Stebi suaugusiojo veiksmus, po to kartuoja pats. Kai pavyksta, džiaugsmą išreiškia emocijomis. Kelis kartus iš eilės atkakliai bando atlikti tą patį veiksmą. Bando sudėti daiktus į jiems skirtą vietą. Stebi suaugusiojo veiksmus, po to kartuoja pats. Kai pavyksta, džiaugsmą išreiškia emocijomis.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą. Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą,</p>	<p>Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. Kalba, įvardina, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors netinkamai elgiasi. Aiškinasi kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. Bando žinomais būdais įveikti kliūtį, kol pavyksta, arba sugalvoja kitaip.</p>

<p>bandymus. Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisiekus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia.</p> <p>5-asis žingsnis. Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus. Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. Spręsdamas problemą samprotauja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip.</p> <p>6-asis žingsnis. Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.</p>	<p>Įgytas žinias ir gebėjimus mėgina pritaikyti kitoje veikloje. Imasi sudėtingos veiklos, drąsiai bando, eksperimentuoja, nepavykus pradeda iš naujo arba tariasi su bendraamžiais. Atlieka darbus pagal bendraamžio pavyzdžius. Aiškinasi kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. Laikosi ir kitiems primena žaidimo taisykles. Bando įveikti sunkumus. Mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: realių ir virtualių aplinkų, tyrinėjimų ir gilaus mokymosi, kūrybinių dialogų, universalaus dizaino mokymuisi.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: drąsina, pataria, pateikia kelis sprendimo būdus, komentuoja pasekmes, padeda apmąstyti problemų sprendimo etapus; siūlo vaikams sudėtingos veiklos, skaito kūrinius apie žmonių ketinimus, poelgius ir pasekmes, pateikia atviruosius klausimus, siūlo probleminių užduočių.</p> <p>Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, grindžiama vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis, dialogo, žaidimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo.</p> <p>Metodai, būdai: išvyka, praktinė užduotis, meninė veikla, žaidimai smulkiajai motorikai, tyrinėjimas, eksperimentas, bandymas, ugdymasis naudojant informacines technologijas, didaktinis, siužetinis, statybinis ar kt. žaidimas ir kt.</p>	

14.4.3. Pasiekimų sritis – mokėjimas mokytis.	
Vertybinių nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.	
Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą; pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą; gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą; gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultata.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Parodo susidomėjimą aplinka, nukreipdamas žvilgsnį, suklysdamas, lytėdamas. Veikia reaguodamas į aplinkinių reakcijas. Kartuoja spontaniškai pasiektą rezultatą. Emocijomis reaguoja į atliekamus veiksmus, veiklas.</p> <p>2-asis žingsnis. Ieško naujų išpūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais. Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuklį). Siekia išgauti norimą rezultatą. Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu.</p> <p>3-iasis žingsnis. Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.</p>	<p>Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartuoja garsus, judesius. Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo. Juda spontaniškai ir turėdamas tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, tačiau lengvai pereina prie kitos veiklos. Kelis kartus iš eilės žiūri, klausosi to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko. Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Daug kartų kartuoja veiksmą. Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. Pastebėjęs suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, pats bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“, prašo parodyti. Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta. Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisiti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartuoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino. Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. Pradeda numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau. Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė.</p> <p>5-asis žingsnis. Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. Numato kelis žingsnius</p>	<p>Įsitraukia į mokymąsi žaisdamas, konstruodamas, piešdamas, lipdydamas, pilstydamas, grupuodamas daiktus. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus. Klausosi skaitomų knygų, mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. Dėlioja dėliones, stato namus, bokštus, konstruoja, išardo, sugriauna ir stebi, kas atsitiko. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną. Pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad</p>

<p>tikslui pasiekti ir juos įgyvendina. Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant iškylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus. Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau.</p> <p>6-asis žingsnis. Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.</p>	<p>nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiųosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: žaismės, universalus dizaino mokymuisi, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: duoda tokius žaislus, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, pozityviai reaguoja į vaiko pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus, leidžia vaikams pajusti, kada jiems reikalinga pagalba, džiaugiasi kartu su vaiku išmoktais dalykais, kalba su vaikais apie tai, ką veikė, ko išmoko. Drąsina vaikus nebijoti suklysti ką nors darant, numato veiklas, kurios padeda mokytis ir tyrinėti, pažinti aplinką. Supažindina vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžia, siūlo ir moko jais naudotis. kalba su vaikais kaip mokosi ir kaip dar galima mokytis.</p> <p>Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, grindžiama vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, dialogo, vaikų mokymo(si) skatinimo vienas iš kito, ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si).</p> <p>Metodai, būdai: stebėjimas, pokalbis, diskusija, meninė veikla, žaidimai, ugdomoji veikla, tyrinėjimas, eksperimentas, bandymas, ugdymasis naudojant informacines technologijas ir kt.</p>	

14.5. AUGINAMA VAIKO GALIA: BESIRŪPINANTIS SAVIMI IR KITAIS

14.5.1. Pasiekimų sritis – kasdienio gyvenimo įgūdžiai.
Vertybinių nuostatų. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.
Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, butyje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.
Pasiekimų srities dėmenys: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai; saugaus elgesio įgūdžiai.

Pasiiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Ragauja įvairaus skonio ir konsistencijos maistą. Siekia savarankiškai valgyti, gerti iš puodelio. Balsu, kūno kalba parodo, kad jam šlapia, nepatogu.</p> <p>2-asis žingsnis. Valgo įvairių maistą, skirtingais būdais paruoštas daržoves (virtas, žalias), vaisius; maistą ima pirštais ir šaukštu, geria savarankiškai. Kūno ženklais parodo ar pasako, kad nori į tualetą. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį; bando pats nusirengti striukę, nusimauti kelnes.</p> <p>3-asis žingsnis. Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradedama tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojasi tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradedama laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.</p>	<p>Susipažįsta su sveikatai palankiu maistu. Skanauja, ragauja estetiškai patiektą maistą. Girdint vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimus, kaupia žodyną. Grupės įrengtoje „virtuvėje“ žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus. Mokosi naudotis stalo įrankiais ir pasirinkti tinkamą įrankį skirtingiems patiekalams. Mokosi valgyti savarankiškai. Susipažįsta su higienos reikmenimis. Ugdosi kūno priežiūros įgūdžius. Nusirengia ir tvarkingai susideda drabužius. Mokosi laikytis tvarkos, rūšiuoti, tvarkyti žaislus. Mokosi saugiai žaisti, atsargiai elgtis su buities daiktais ir lauke.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos vartoti reikėtų saikingai. Plauna vaisius, daržoves ir pasako, kodėl; pjausto, gamina užkandžius, salotas. Suaugusiojo padedamas serviuoja stalą, stengiasi laikytis elgesio prie stalo taisyklių. Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu. Savarankiškai ar priminus plauna rankas, prausiasi veidą, čiudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Šiek tiek padedamas savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Pažįsta šviesoforo spalvas, žino, ką jos reiškia; pasako, kad kelią (gatvę) pereiti reikia kartu su suaugusiuoju. Stebint suaugusiajam, saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais daiktais (žirkklėmis, pieštukais, mentelėmis). Žino, į ką kreiptis pagalbos ištikus nelaimei.</p>	<p>Klauso, aiškinasi, randa atsakymus apie sveiko maisto naudą, sužino, ką valgyti yra naudingiau sveikatai. Tyrinėja sveiko maisto piramidę; dėlioja savo dienos meniu iš kortelių su sveiko maisto produktais; dėlioja mąstymo žemėlapius (sveika – nesveika). Diskutuoja su draugu kas yra sveika, o kas ne, savo nuomonę argumentuoja. Žaidžia vaidmeninius, režisūrinius žaidimus. Tyrinėja vaisius ir daržoves, sveria, uosto, pjausto, pavadina, gėrisi estetinius išpūdžiu. Sužino, kodėl negalima valgyti neskaniai, įtartinais kvėpiančio, kito žmogaus nebaigto valgyti, gyvūno aplaižyto maisto. Drąsina kitus valgyti įvairių maistą, ragauti naujus maisto produktus, susipažinti su įvairiais skoniais. Tyrinėja, matuoja, žymisi išgeriamo vandens kiekį. Mokosi elgesio taisyklių prie stalo. Mokosi padengti kasdienį ir šventinį stalą. Brangina ir tausuoja maistą, jo nešvaisto. Motyvuojamas suaugusiojo pavyzdžio laikosi asmens higienos. Supranta, kodėl svarbu laikytis asmens higienos. Mokosi atskirti tvarkingą ir netvarkingą aprangą, išreiškia savo nuomonę. Įsitraukia į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieško sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogia, saugia, maloniai akiai. Imasi iniciatyvos pastebint ne vietoje padėtus daiktus, numestą šiukšlę, mokosi šiukšles</p>

5-asis žingsnis. Aiškinasi, kodėl svarbu valgyti įvairų, sveikatai naudingą maistą, iš kur ir kaip jis atsiranda ant mūsų stalo. Savarankiškai serviuoja stalą, valgo tvarkingai, dažniausiai tinkamai naudojasi stalo įrankiais, susitvarko pavalgęs. Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą; čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Savarankiškai ar suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. Susitvarko žaislus ir veiklos vietą. Saugaus eismo žaidimų metu ar išvykose siekia laikytis eismo ženklų ir taisyklių. Pakomentuoja kelias saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. Supranta, kodėl nesaugu eiti, važiuoti su nepažįstamu žmogumi ar ką nors iš jo paimti. Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, suabejojęs apie tai pasako suaugusiajam, kuriuo pasitiki. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Paaiškina, į ką kreiptis iškilus pavojui namuose, pasimetus parduotuvėje, pasiklydus.

6-asis žingsnis. Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtų sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. Valgo savarankiškai, tvarkingai. Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinais prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimėi. Žino pagalbos telefono numerį.“

rūšiuoti. Mokosi suprasti, su kuriais žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu, į kuriuos žmones visada galima kreiptis pagalbos. Aiškinasi, kokie prisilietimai prie jų kūno yra tinkami ir kokie netinkami, mokosi grupėje saugoti asmeninę erdvę. Mokosi saugaus elgesio grupėje, gatvėje, miške, prie vandens telkinių. Sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi jų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Mokosi saugiai elgtis žaisdamas kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių.

<p>Ugdymosi kontekstai: universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, kalbų įvairovės, kūrybinių dialogų. Pedagogo vaidmuo: valgo drauge su vaikais, aiškina, demonstruoja, įvardina, skatina, drąsina, pamoko, padeda, skaito, komentuoja, pasakoja, modeliuoja įvairias situacijas, kalbasi su vaikais.</p> <p>Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, organizuoto ugdymo, dialogo, žaidimo, vaikų mokymo(si) skatinimo vienas iš kito.</p> <p>Metodai, būdai: Žaidimas, stebėjimas, analizavimas, vaidmenų žaidimai, kūrybinės dirbtuvės, mėgdžiojimas, pasakojimas, pokalbis, diskusija, demonstravimas, tyrinėjimas, eksperimentavimas ir kt.</p>	
14.5.2. Pasiekimų sritis – fizinis aktyvumas.	
Vertybinių nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	
Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gaudo ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.	
Pasiekimų srities dėmenys: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, ko nors įsitvėręs pats atsistoja, stovi, eina laikydamasis ar savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, jį pačiumpa ir laiko saujoje, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktą iš vienos rankos į kitą, deda vieną ant kito. Rankos judesius seka akimis.</p> <p>2-asis žingsnis. Pralenda pro kliūtis keturpėscias. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, į šoną ir atgal, bėga tiesiomis kojomis, lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Rideną, sviedžia kamuolį, gaudo jį apglėbdamas rankomis. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, uždeda, įdeda ir išima daiktą, atsuka detales, ploja rankomis.</p> <p>3-asis žingsnis. Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais</p>	<p>Vartosi, ropoja, sėdasi, prisitraukia, atsistoja, siekia daiktų. Pratinasi išlaikyti pusiausvyrą ką nors stumdydamas, ridendamas, eidamas sumažinto ploto paviršiumi, įveikdamas kliūtis, lipdamas į kalniuką. Nuo greito ėjimo pereina prie bėgimo. Siekia skambančių, judančių žaislų, ranka iš peties suduoda per žaislą. Pratinasi nykščiu ir kitais pirštais suimti daiktą. Laiko daiktą per alkūnes sulenktomis rankomis ir purto, stuksena, perima iš rankos į ranką. Žaidžia pirštukų žaidimus, ploja, ką nors rinkdamas, spaudydamas. Dėlioja daiktus vieną ant kito, užsuka, atsuka, darinėja.</p>

<p>pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gauda kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės didelės sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5 sekundes). Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, nesilaikydamas lipa laiptais aukštyn ir žemyn. Bėga, didindamas ir mažindamas tempą, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Mina ir vairuoja triratuką, balansinį dviratį. Žaisdamas judriuosius žaidimus bando derinti judesius poroje ir grupėje. Dažniausiai taisyklingai laiko rašiklį, gana tiksliai atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Atkerpa žirkėmis popieriaus juostelę, atsega ir užsega sagas, atitraukia ir užtraukia užtrauktuką, įpila vandens į piltuvėlį.</p> <p>5-asis žingsnis. Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius. Bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėja judėdamas pirmyn. Lipa kopėtelėmis. Meta kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį sulenkdamas rankas per alkūnes. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Bando atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius su smulkiais daiktais. Pastato aukštą statinį, išlaikantį pusiausvyrą.</p> <p>6-asis žingsnis. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. Atpažįsta</p>	<p>Atlieka veiksmus su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis. Žaidžia įvairius imitacinius bei judriuosius žaidimus. Lavina pagrindinius judesius: šliaužia, ropoja, eina, bėga, šuoluoja, laipioja, lenda, meta, atlieka pusiausvyros pratimus. Eina pasistiebęs, ant pėdos šonų, kulnų; eina ištiesta virve, padėtu lanku; aukštai keldamas kelius, pusiau pritūpus, plačiu žingsniu, pristatomuoju, pakaitiniu ar kryžminiu žingsniu, šonu, atbulomis, eina nedideliame aukštyje (suoleliu). Bėga aukštai keldamas kelius, šonu, atbulomis, įveikdamas kliūtis, įkalnėn, nuokalnėn, bėgimą kaitalioja su ėjimu. Sustoja pagal netikėtą signalą, keičia kryptį, bėga greitai, lėtai. Landžioja, šokinėja, laipioja karstynėmis, kopėtelėmis, laipteliais. Žaidžia su įvairaus dydžio ir svorio kamuoliais (ridena, mēto, gauda, spiria. Važinėja triratukais, dviratukais. Judesiais perteikia pasakų herojų charakterius, gyvūnų ir kitų objektų ypatybes. Keičia pradines kūno padėtis, atlieka įvairius judesius rankomis, kojomis. Juda (ne)persikeldamas erdvėje. Žaidžia komandinius žaidimus, derina judesius, judėjimo būdus, sutelkia ir perkelia dėmesį į girdimus signalus. Lavina rankos judesių tikslumą, akies ir rankos koordinaciją (dėlioja, konstruoja, veria, piešia; dengia stalą, naudojami įrankiais, rengiasi ir t. t.).</p>

<p>akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.</p>	
<p>Ugdymosi kontekstai: judraus patyriminio mokymosi, universalaus dizaino mokymuisi, žaislės. Pedagogų vaidmuo: kuria palankią aplinką, galimybes pačiam vaikui pasirinkti priimtinausią būdą žaisti ir veikti. Kalbina, žaidina, motyvuoja įvairiais patraukliais žaislais, demonstruoja ėjimo ir bėgimo būdus, inicijuoja veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys. kuria sąlygas kiekvienam vaikui mėgautis judėjimo laisve, veiklų įvairove, kūno pojūčiais, didėjančiomis galiomis valdyti kūną. Strategijos: ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, organizuoto ugdymo, žaidimo, vaikų mokymo(si) skatinimo vienas iš kito, ugdymo(si) priemonių tikslingo naudojimo(si). Metodai, būdai: stebėjimas, analizavimas, pokalbis, kartojimas, tyrinėjimas, eksperimentavimas, žaidimas, estafetės, varžytuvės, sportinės pramogos, viktorinos, svečiai, kūrybiniai darbai ir kt.</p>	
<p>14.5.3. Pasiekimų sritis – savireguliacija ir savikontrolė.</p>	
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsivardinęs geba nusiraminti.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti; savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.</p>	
<p>Pasiekimų žingsniai</p>	<p>Ugdymo(si) gairės</p>
<p>1–3 metai</p>	
<p>1-asis žingsnis. Gerai jaučiasi įprastoje saugioje aplinkoje. Nusiramina priglaudžiamas, kalbinamas, nešiojamas, klausydamas raminančio dainavimo. Trumpam sutelkia dėmesį į suaugusįjį, prie kurio yra prisirišęs, tapatinasi su jo veido išraiška, balso intonacijomis. 2-asis žingsnis. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs, pavargęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas, migdomas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą, kviečia jam artimą suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti savo dėmesį, emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į</p>	<p>Ugdosi dienos ritmo (aktyvumo ir poilsio derinimo) pajautą, atpažįsta kūno siunčiamus signalus: jaučia, kada yra žvalus ar pavargęs, mieguistas ar energingas, ir mokosi derinti aktyvumą su poilsiu. Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą, žymi veiklos aktyvumą, ramumą. Išreiškia poreikius mimika, garsais, gestais ar žodžiais. Naudoja paprastus būdus emocijoms reguliuoti: prašo pagalbos, leidžiasi nuraminamas, pasitraukia iš nemalonios situacijos. Mokosi bendrauti pagal suaugusiųjų pavyzdį: šypsosi, kalbina, dalijasi, laukia savo eilės. Mokosi suprasti paveikslėliais sudėliotą savo grupės dienvartę.</p>

<p>juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.</p> <p>3-asis žingsnis. Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradedą laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvylė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems. Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes. Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.</p> <p>5-asis žingsnis. Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, išvermę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmis, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles.</p> <p>6-asis žingsnis. Pats taiko įvairius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo,</p>	<p>Tyrinėja savo nuotaikos ir energijos kaitą per dieną, žymėdamas paveikslėliais, aptardamas su kitais kaitos priežastis. Atpažįsta ženklus, kurie rodo, kad kūnui reikia poilsio ar judėjimo (pavargus, sunku sėdėti ramiai). Išbando aktyvią veiklą, kuri padeda išlieti emocijas, nerimą ir įtampą bei atsipalaidavimo pratimus, nuraminančius kūną ir emocijas. Išbando įvairius aktyvumo reguliavimo būdus, pvz., judėjimą pagal greito ir lėto tempo muziką. Per žaidimus ir veiklas išmoksta atpažinti bei išreikšti savo poreikius, pomėgius ir jausmus įvairiomis raiškos formomis. Stebi ir tikslingai pasiūlytose veiklose tyrinėja bei išbando įvairius dėmesio, impulsų ir elgesio valdymo būdus. Ugdosi dėmesio ir elgesio kontrolę, žaisdamas savireguliacijos žaidimus ir laikydamasis grupės taisyklių. Išbando įvairius dėmesio ir elgesio valdymo būdus, ugdomi veiklos planavimo ir laiko valdymo įgūdžius. Žaisdamas mokosi valdyti dėmesį, impulsus ir elgesį, išbandydamas savikontrolę lavinančius žaidimus. Išbando dėmesio sutelkimo, nukreipimo ir perkėlimo būdus. Išbando impulsų slopinimo ir netinkamo elgesio kontrolės būdus. Mokosi apmąstyti savo veiklą ir elgesį, kad pasirinktų tinkamiausius būdus, atkakliai stengiasi jas įveikti, kreipiasi pagalbos ir ją priima. Susidūręs su kliūtimis, keičia savo veikimo ar elgesio būdus. Planuoja savo dieną – dėlioja įprasto ir šventinio dienos ritmo paveikslėlius savarankiškai ar su draugais. Laikosi kartu su kitais sukurtų grupės taisyklių ir tvarkos. Įsitraukdamas į išvermės, tikslumo, kliūčių įveikos reikalingas veiklas, ugdomi valingą dėmesio ir elgesio kontrolę. Aiškinasi, kas yra tinkamas ar netinkamas elgesys, klausinėja, kodėl reikia laikytis taisyklių, ir stengiasi jų paisyti.</p>

<p>geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.</p>	
<p>Ugdymosi kontekstai: žaismės, universalaus dizaino mokymuisi, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, judraus patyriminio mokymosi. Pedagogo vaidmuo: skatina, žaidžia kartu su vaikais, demonstruoja, padeda, guodžia, apkabina, nuramina, nukreipia dėmesį, kalbina, moko dalintis, moko palaukti savo eilės, globoja, atliepia poreikius. Strategijos: ugdymo(si) situacijų moderavimo („čia ir dabar“), dialogo, žaidimo, ugdymo(si) kontekstų kūrimo, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo. Metodai, būdai: stebėjimas, pokalbis, diskusija, tyrinėjimas, bandymas, eksperimentavimas, inscenizacija, savęs pažinimas, žaidimai, filmukai, situacijų analizavimas, aptarimas ir kt.</p>	

14.6. AUGINAMA VAIKO GALIA: PASITIKINTIS

14.6.1. Pasiekimų sritis – savivoka ir savigarba.	
Vertybinių nuostatų. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.	
Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.	
Pasiekimų srities dėmenys: savo kūno pažinimas; asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas; bendrystės su šeima ir grupe jausmas; kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Pradeda jausti savo kūną – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judesius. Šypsodamasis, guoduodamas, gestikuliuodamas reaguoja į savo vardą. Reaguoja į artimų žmonių rodomą dėmesį ir akių kontaktą, veido išraišką, balsu, gestais palaiko su jais ryšį. Teigiamai reaguoja į artimoje aplinkoje įprastus žaidimus, daineles gimtąja ir kitomis kalbomis.</p>	<p>Pažįsta savo kūną per prisilietimus, judesius, žiūrėdamas į veidrodį, dalyvaudamas sensoriniuose žaidimuose. Pastebi savo augimą matuodamasis, lygindamas nuotraukas, išaugusius daiktus. Tyrinėdamas save ir aplinką formuoja supratimą apie savo kūną, nuosavybę ir santykius su kitais. Žaisdamas vardų žaidimus, kurdamas ir naudodamas vardų korteles, pasakodamas, piešdamas save, savo stiprybes, supranta save kaip unikalų asmenį. Per emocinius ryšius jaučia savo šeimą ir grupę kaip bendruomenes. Jų supratimas apie šeimą ir vaikų grupę gilėja, kai dalyvauja bendrose veiklose su tėvais ir mokytoju. Pajaučia supančių žmonių išvaizdos, aprangos, amžiaus panašumus ir</p>

<p>2-asis žingsnis. Atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, paprašytas parodo ar pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti. Išreiškia savo norus, turi mėgstamus žaislus, drabužius, veiklas. Rodo prierašumą prie tėvų, pasitikėjimą juo besirūpinančiais suaugusiaisiais grupėje. Domisi kitais vaikais. Trumpam sutelkia dėmesį ir įsitraukia į etnokultūrinius žaidimus, kalendorines šventes, renginius, klausosi tautosakos kūrinų.</p> <p>3-asis žingsnis. Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiaisiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis. Suaugusiojo skatinamas domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius.</p>	<p>skirtumus. Savo aplinkoje girdi gimtąją kalbą, įsitraukia į mokytojo organizuojamas veiklas su tautosakos, tautodailės, etnomuzikos motyvais, dalyvauja tautinėse ir valstybinėse šventėse.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Pavaizduoja ar pakomentuoja kai kurias fizines savo kūno savybes: akių, plaukų spalvą, pėdos dydį. Pastebi vieną kitą savo ir kitų vaikų išvaizdos panašumą ar skirtumą. Pradeda domėtis, kas yra kūno viduje. Supranta ir pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Jaučiasi patenkintas savimi. Piešia ar kitaip vaizduoja savo šeimą, kalba apie jos narius, save supranta kaip šeimos narį. Įsitraukia į bendrus žaidimus ir grupės veiklas, prisideda prie jų plėtojimo. Supranta, kai kiti vaikai ar suaugusieji šneka kita kalba nei jis. Dalinasi savo artimosios kultūrinės aplinkos buities, veiklų ir renginių patirtimi su kitais vaikais ir mokytojais, domisi kitų kultūrų simboliais. Mėgaujasi</p>	<p>Tyrinėja judėjimo ir atramos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas. Tyrinėja ir mokosi pajusti savo asmeninės erdvės ribas, suprasti savo privatumą ir reaguoti į asmeninės erdvės ribų pažeidimą. Aiškina, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali, ko negali. Tyrinėdamas savo augimą ir gebėjimus, išvelgia pokyčius, apibūdina savo asmenines savybes, stiprybes ir mokymosi būdus. Mokosi drąsiai imtis naujų sumanymų, vadovauti žaidimams, padėti kitiems ir dalintis patirtimi. Darydamas klaidas ir jas taisydamas plėtoja atkaklumą, gebėjimą įveikti iššūkius. Tyrinėja žmogaus gyvenimo ciklą, piešia ir samprotauja apie savo ateitį, svajoja, kuo norėtų tapti ir ką išmokti. Mokosi priimti ir gerbti kitoniškumą, bendradarbiauti, spręsti nesutarimus, atpažinti patyčias, remiasi mokytojo pagalba. Aktyviai dalyvauja grupės sprendimuose, siūlo idėjas, mokosi bendradarbiavimo, lyderystės ir kompromisų. Patirdamas bendrystę ir dalyvaudamas bendruomenės veiklose, ugdomi priklausymo</p>

atsakomybe už nedidelių užduočių atlikimą, reiškia nuomonę jam aktualiais klausimais.

5-asis žingsnis. Tyrinėja, ką gali ir ko negali kūnas, pradeda jausti asmeninę ir bendrą erdvę. Aiškinasi, kam reikalingos, ką daro vidinės kūno sistemos (atramos ir judėjimo, virškinimo, kvėpavimo ar kt.). Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, pasako, kuo bus ar norėtų būti suaugęs. Jaučiasi esąs šeimos narys: kalba apie šeimą, išvardija jos narius, pasako savo pavardę. Jaučiasi esąs vaikų grupės narys: kalba apie grupės draugus, pasakoja apie grupės gyvenimą. Pasako, kokia yra jo gimtoji kalba, aiškina, ką žino ir supranta apie savo šalies kalbą, kultūrą, samprotauja, kuo ji skiriasi nuo kitų jam žinomų šalių kalbos ir kultūros. Vaizduoja ir naudoja savo šalies simbolius.

6-asis žingsnis. Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniaisiais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (iškvepiamas oras, širdies plakimas ir kt.). Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.

jausmą ir mokosi lygiaverčio bendravimo su kitais. Tyrinėja savo panašumus ir skirtumus su kitais, kalbėdamas apie savo pomėgius, gebėjimus, šeimas, kultūrą ir bendraudami su kitų tautybių vaikais. Tyrinėja ir supranta žmonių panašumus ir įvairovę. Atranda ir išbando įvairius emocinio kontakto, pagarbaus bendravimo ir ryšių su kitais žmonėmis užmezgimo bei palaikymo būdus gyvai ir nuotoliu. Tyrinėja ir lygina žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus (šeimos, ugdymo įstaigos, tautų, šalių, žemynų). Tyrinėja, atranda ir aiškina, kas sieja jų aplinkos žmonių bendruomenių narius. Domisi gimtąja kalba, kultūra ir simboliais, gerbia tautines vertybes. Susipažįsta su kitomis kultūromis, mokosi pagarbos ir tolerancijos. Ugdomi pilietinį tapatumą, supranta teises ir pareigas, dalyvauja bendruomeninėse iniciatyvose.

Ugdymosi kontekstai: kūrybinių dialogų, universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės.

Pedagogo vaidmuo: glaudžia, žaidina, kutena, kykuoja, rengia, kalbina, taiko, padeda, siūlo, įvardina, pakomentuoja, paremia (vaikus), organizuoja, pasakoja, parengia edukacines aplinkas, tikslingai parenka vaizdo medžiagą, komunikuoja, inicijuoja veiklas.

Strategijos: dialogo, vaikų ir mokytojų kūrybinėmis sąveikomis, spontaniško vaikų ugdymosi skatinimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo („čia ir dabar“), mokymo(si) skatinimo vienas iš kito.

Metodai, būdai: stebėjimas, diskusija, pokalbis, eksperimentavimas, projektinis darbas, žaidimai, grupinis darbas, projektinė veikla, mokymasis per patirtį, pasakojimas, kūrybinė vizualizacija ir menas, muzikos ir garso interpretacijos, kūrybinis problemų sprendimas ir kt.	
14.6.2. Pasiekimų sritis – emocijų suvokimas ir raiška.	
Vertybinių nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	
Pasiekimų srities dėmenys: savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas; kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Atspindi suaugusiojo ar kito vaiko emocijų raišką (šypsosi, jei juokiasi kitas; nusimena, jei kitas verkia).</p> <p>2-asis žingsnis. Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu; būdinga greita nuotaikų kaita. Reaguoja į kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.</p> <p>3-asis žingsnis. Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdes).</p>	<p>Kasdienės emocijas (džiaugsmą, liūdesį, pyktį, nuostabą, baimę) išreiškia veido mimika, gestais, balsu, žodžiais, kūno poza. Moko emocijas atpažinti ir įvardyti. Nuotaikoms žymėti naudoja emocijų veidelius, spalvas, nuotraukas, „emocijų termometrus“. Atspindi suaugusiojo ir kitų vaikų emocijas. Atpažįsta kito emocijas iš veido išraiškos, balso. Reaguoja į kito žmogaus emocijas. Paišdami, klausydami muzikos, juda greta ir kartu.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, jas pavadina, išreiškia mimika, balsu, judesiu, vaizdu. Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose. Pradedą suprasti,</p>	<p>Patiria, išreiškia skirtingas emocijas, aiškinasi, diskutuoja. Skirtingas emocijas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Emocijas reiškia dainuodamas, piešdamas, šokdamas. Prieš veidrodį nutaiso linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Pavadina pagrindines emocijas. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Tyrinėja ar imituoja kitų žmonių nuotaiką. Atpažįsta draugų, suaugusių emocijas pagal veido išraišką, mimiką, elgesį,</p>

<p>kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).</p> <p>5-asis žingsnis. Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais. Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žeisti kitų jausmus. Pradeda įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais.</p> <p>6-asis žingsnis. Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradeda kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.</p>	<p>veiksmus. Klausosi pasakojimų bei grožinės literatūros kūrinių apie jausmus ir jų raišką. Vaidmenų žaidimuose įsijaučia į kito savijautą. Sako „komplimentus“ draugams. Praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žodžiais, piešiniiais ir kitais būdais komunikuoja apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. Kalba apie emocijų raiškos ir valdymo būdus. Komentuoja jausmų paveikslėlius. Gamina ir siunčia atvirukus draugams įvairiomis progomis. Pasako, kada buvo linksmas, liūdnas ar piktas. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet pasako mokytojui.</p>
<p>Ugdymosi kontekstai: žaismės, universalaus dizaino mokymuisi, kūrybinių dialogų, realių ir virtualių aplinkų judraus patyriminio mokymosi.</p> <p>Pedagogo vaidmuo: užtikrina jautrų ir pastovų emocinį ryšį su vaiku, savo pavyzdžiu rodo tinkamo bendravimo ir elgesio modelį, kuria emociniu saugumu grįstą ugdymo(si) aplinką, jautriai reaguoja į vaikų emocijas, jas atliepia ir padeda jas įvardyti, taiko personalizuotus nusiramino būdus, kartu pabūna nusiramino erdvėje, įtraukia į veiklas, skatinančias pozityvias emocijas: skaito istorijas, rodo filmukus, palaiko vaikų emocinę savijautą kasdienėje veikloje.</p> <p>Strategijos: ugdymo kontekstų kūrimo, dialogo, žaidimo, ugdymo(si) situacijų moderavimo.</p> <p>Metodai, būdai: stebėjimas, pokalbis, diskusija, tyrinėjimas, bandymas, eksperimentavimas, vaizduotės žaidimai, bendra kūrybinė veikla, meninė raiška ir kt.</p>	

14.7. AUGINAMA VAIKO GALIA: JAUTRUS SOCIALINEI IR KULTŪRINEI ĮVAIROVEI

<p>14.7.1. Pasiekimų sritis – santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais.</p>
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais.</p>
<p>Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p>

Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiais ir kitais vaikais; gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti; gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus; gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Atpažįsta ir džiaugiasi pamatęs juo besirūpinantį suaugusįjį, mėgsta apkabimus, įsitraukia į bendravimą, kasdienę rutiną ir žaidimus. Domisi kitais vaikais, mėgdžioja jų veido išraišką, veiksmus. Žvilgsniu, mimika, balsu, gestais inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju ar vaiku, parodo, kuo domisi. Seka suaugusiojo žvilgsnį, veido mimiką, gestus, žodžius, aptikdamas jo rodomus aplinkos objektus bei reiškinius, dalindamasis emocijomis ir nuostaba.</p> <p>2-asis žingsnis. Akivaizdžiai parodo prierašumą juo besirūpinančiam suaugusiajam. Skiria nepažįstamus žmones nuo juo besirūpinančio suaugusiojo. Stengiasi patraukti kitų vaikų dėmesį šypsena, balsu, judesiais, geranoriškais veiksmais. Stebi ir mėgdžioja suaugusiojo veido išraišką, žodžius, veiksmus; kartoja savo veiksmus, kurie sulaukia suaugusiojo palaikymo; vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, prireikus kreipiasi į jį pagalbos; pats inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju. Mėgsta žaisti greta kito vaiko, stebi, kaip šis mėgdžioja jo kalbėjimą, judesius, veiksmus, ir pats jį mėgdžioja.</p> <p>3-asis žingsnis. Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradedą suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamas bendrai.</p>	<p>Pradedą rodyti pagarbą ir geranoriškumą bendraudamas, išreiškia poreikius ir emocijas neverbaliai, o suaugusieji stengiasi juos suprasti. Mokosi reguliuoti emocijas: pasiguosti, pasikalbėti, nusišypsoti, dalintis, laukti eilės. Įsitraukia į bendras veiklas, kuria ir palaiko santykius, atliepia kitų jausmus ir norus. Per emocinius ryšius pradeda jausti šeimą ir grupę kaip bendruomenę. Mokosi bendrauti naudodamas mimiką, gestus, žodžius, reaguoja į kitų emocijas ir poreikius. Bendrauja ir bendradarbiauja, remdamasis stebimomis ar išmoktomis taisyklėmis. Ugdo gebėjimą suprasti kitų jausmus ir norus, mokosi bendradarbiauti žaidimuose ir grupinėse veiklose. Įsitraukia į bendras veiklas, mokosi bendradarbiauti su kitais bendruomenės nariais.</p>

4–6 metai

4-asis žingsnis. Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų, rodo pasitikėjimą mokytojais ir jų padėjėjais: klausia, tariasi, guodžiasi. Kalbasi, išitraukia į veiklą su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas. Turi vieną ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų ir bendrų veiklų partnerius. Išitraukia į suaugusiojo pasiūlytas bendras veiklas ir jas plėtoja, pats inicijuoja pokalbius ir bendras veiklas su suaugusiuoju. Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus. Padedant mokytojui palaukia savo eilės, dalinasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Veikdamas kartu su kitais pastebi vieną kitą akivaizdų savo ir kito (vaiko, suaugusiojo) išvaizdos, pomėgių, kalbos panašumą ar skirtumą ir skirtingais būdais tai parodo. Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo.

5-asis žingsnis. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius, sėkmingai išitraukia į didesnės vaikų grupės veiklą. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, tariasi. Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, drauge siekia to paties tikslo, priima bendrus sprendimus; skolina, keičiasi, dalinasi priemonėmis ir žaislais, ruošia ir kitiems dovanoja gimtadienio dovanas. Noriai ką nors veikia su vaikais iš kitos socialinės, kalbinės, kultūrinės aplinkos. Pats ar kartu su kitais randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos. Veikdamas kartu su kitais pastebi ir pasako keletą savo ir kitų vaikų ar suaugusiųjų asmeninių savybių, interesų, gebėjimų panašumų bei skirtumų. Stengiasi atlikti mažus įsipareigojimus grupei, dėl kurių susitariama. Stengiasi elgtis vadovaudamasis įgytu supratimu apie savo ir kitų teises bei pareigas grupėje.

Mokosi atpažinti ir gerbti kitų jausmus bei poreikius, bendraudamas kuria geranoriškus santykius. Ugdosi emocijų reguliavimo įgūdžius, mokosi tinkamai elgtis įvairiose situacijose, kad kurtų pagarbų bendravimą. Inicijuodami žaidimus ir siūlydami idėjas, mokosi bendradarbiauti, derinti nuomones, kurti santykius. Per bendravimą ir žaidimą su skirtingais žmonėmis ugdomi pagarbą įvairovei, mokosi bendradarbiauti. Kalbėdamiesi apie kasdienę veiklą su kitais, ugdomi bendravimo įgūdžius ir stiprina ryšį su bendruomene. Žaisdamas ir bendraudamas išreiškia poreikius bei emocijas įvairiomis formomis, dalijasi patirtimi, rodo iniciatyvą veikloje. Ugdosi gebėjimą bendradarbiauti laikydamasis susitarimų ir atsižvelgdamas į kitų poreikius bei jausmus. Aktyviai dalyvauja bendrose veiklose, derina idėjas, plėtoja emocinius ryšius ir draugystes. Bendrauja ir bendradarbiauja su įvairių kultūrų žmonėmis, dalyvauja bendruomenės renginiuose. Kurdamas bendras istorijas ir dalindamasis patirtimi, ugdo komandinio darbo ir bendradarbiavimo įgūdžius. Atpažįsta savo ir kitų emocijas, pastebi išorinius skirtumus bei juos įvardija, mokosi juos priimti. Stebėdami kitus supranta elgesio tinkamumą ir mokosi reaguoti į emocinius bei asmeninius skirtumus. Diskutuodamas apie save ir kitus, tyrinėja norų, pomėgių, kalbos, elgesio ir gebėjimų skirtumus, mokosi juos gerbti. Tyrinėja skirtingų tautų, šeimų, bendruomenių kultūras – maistą, aprangą, kalbą, tradicijas – ugdomi pagarbą įvairovei. Lygindamas dabartį su praeitimi supranta pokyčius, išmoksta įvertinti tiek asmeninius, tiek bendruomenės skirtumus. Padeda kurti teigiamą grupės atmosferą – dalijasi, bendradarbiauja, išitraukia į grupines veiklas pagal savo galimybes. Mokosi valdyti emocijas, elgtis atsakingai ir laikytis taisyklių – taip prisideda prie geros nuotaikos ir tvarkos grupėje. Veikdamas kartu su kitais, priima sprendimus, rūpinasi kitais, mokosi lyderystės ir ieško kompromisų. Dalyvauja bendruomenės renginiuose, pilietinėse iniciatyvose, ugdomi atsakomybę ir supratimą apie demokratines vertybes. Kuria pasakojimus apie bendruomenę, dalijasi žiniomis apie praeitį ir ateitį, taip stiprindami grupinį identitetą ir vertybes.

6-asis žingsnis. Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradedą tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus. Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.

Ugdymosi kontekstai: kultūrinių dialogų, kūrybinių dialogų, kalbų įvairovės, žaismės, universalaus dizaino mokymuisi.

Pedagogo vaidmuo: jautriai globoja, žaidina, kalbina, stengiasi suprasti poreikių ženklus ir į juos reaguoja, įvardina, pakomentuoja, susitapatina, jautriai atreaguoja, atliepia, skatina, kuria emocinį saugumą, inicijuoja.

Strategijos: dialogas, vaikų ir mokytojų kūrybinės sąveikos, žaidimas, mokymosi skatinimas vienam iš kito, ugdymo(si) situacijų moderavimas.

Metodai, būdai: stebėjimas, tyrinėjimas, pokalbis, diskusija, žaidimai, situacijų inscenizacija, projektinė veikla, aiškinimas ir kt.

V SKYRIUS VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĘSTINUMAS

15. Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėsenos sistema (žr. 2 pav.).

	IKIMOKYKLINIS UGDYMAS	PRIEŠMOKYKLINIS UGDYMAS
 UGDYMO TIKSLAI	Pagrindinė užduotis – užtikrinti visapusišką vaiko raidą, atsižvelgiant į individualius poreikius ir gebėjimus.	Orientuotas į vaiko parengimą mokyklai, ugdant būtinas kompetencijas ir gebėjimus.
 UGDYMO PRINCIPAI	Pagrindiniai principai – ugdymo(si) ir priežiūros vienovė, žaismė, sociokultūrinis kryptingumas, vaiko raidos ir ugdymo(si) dermė.	Akcentuojama žaidybinė, patyriminė veikla, atradimų džiaugsmo ir natūralaus smalsumo puoselėjimas.
 UGDYMO TURINYS	Apima auginamas vaiko galias: besirūpinantis savimi ir kitais, pasitikintis, jautrus socialinei ir kultūrinei įvairovei, lanksčiai mąstantis, komunikabilus, kūrybingas, sėkmingai besimokantis.	Ugdomos kompetencijos: komunikavimo, pažinimo, kūrybiškumo, pilietiškumo, socialinė, emocinė ir sveikatos.
 UGDYMO PROCESAS	Procesas grindžiamas žaidimu, patirtine veikla, veikimu per skirtingus kontekstus, universalus dizaino taikymu, atsižvelgiant į vaiko individualumą.	Akcentuojama patirtinė veikla, žaidybiniai metodai, savarankiškumas ir mokymasis per tyrinėjimą.
 PASIEKIMŲ VERTINIMAS	Vaikų pažanga stebima ir fiksuojama nurodant žingsnius atskirose ugdymosi pasiekimų srityse.	Vertinami pasiekimų lygiai pagal kompetencijų raidos požymius, aprašytus bendrojoje programoje.
 DERMĖS UŽTIKRINIMAS	Ikimokyklinio ugdymo programos gairėse pabrėžiama, kad kuriant ar atnaujinant programą, mokykla siekia jos dermės su Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa. Tai apima ugdymo(si) principų atitikimą, ugdymo(si) proceso kryptingumą bei pasiekimų sričių ir kompetencijų dermę.	

2 pav. Klaipėdos lopšelio-darželio „Puriena“ ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo dermė

Vaiko ugdymosi pasiekimų įrodymų kaupimas vyksta nuolat. Kiekvienam vaikui formuojamas pasiekimų ir pažangos stebėsenos aplankas – fizinis arba elektroninis (el. dienynas „Mūsų darželis“), kuriame sistemingai kaupiami vaiko veiklos pavyzdžiai, nuotraukos, vaizdo ar garso įrašai, vaiko darbai, pedagogo komentarai. Ši informacija atspindi vaiko pažangą, pasiekimus bei pastangas. Sukaupta medžiaga yra prieinama vaikui, pedagogui, tėvams ir kitiems ugdytojams – tai skatina dialogą, refleksiją ir padeda individualizuoti ugdymo procesą.

Vaiko ugdymosi pasiekimai ir pažanga fiksuojami du kartus per metus – spalio ir gegužės mėnesiais. Spalio mėnesį, bendradarbiaujant su vaikais, tėvais, meninio ugdymo ir neformaliojo švietimo mokytojais, išskiriamos vaiko stipriosios ugdymosi sritys, numatomos individualios ugdymo(si) kryptys. Gegužės mėnesį atliekama metų ugdymosi pažangos apžvalga, lyginant pasiekimus su metų pradžioje fiksuota ugdymosi situacija. Tarpinis pasiekimų aptarimas gali būti organizuojamas pagal poreikį (pavyzdžiui, pastebėjus reikšmingų pokyčių vaiko elgesyje,

ugdymo(si) eigoje ar pereinant į kitą ugdymo pakopą). Įstaigoje atliekama ugdymosi pasiekimų stebėsenos duomenų analizė – išskiriamos stipriosios ir tobulintinos sritys, numatomos priemonės ugdymo kokybei tobulinti.

Ugdymo(si) stebėsenos procesai grindžiami etikos principais – užtikrinamas objektyvumas, pagarba vaikui, konfidencialumas ir pozityvus požiūris. Ugdymo(si) planavimas vykdomas atsižvelgiant į kiekvieno vaiko pasiekimų ir pažangos stebėsenos rezultatus.

SUDERINTA

Klaipėdos lopšelio-darželio „Puriena“
mokytojų tarybos 2025 m. gegužės 5 d. posėdžio
protoliniu nutarimu
(protokolas Nr. 3)